VASILE FRĂŢILĂ
(Timişoara)

TERMINOLOGIA CORPULUI OMENESC ÎN DIALECTUL MEGLENOROMÂN. *CAPUL*

Cercetarea de faţă face parte dintr-un studiu mai amplu dedicat terminologiei corpului omenesc în dialectul meglenoromân. Materialul excerptat are la bază ALDM, realizat de Petar Atanasov; MRSA al cercetătoarei germane Beate Wild, precum şi ALR I şi ALR II. Se adaugă la acestea Weigand 1892; Papahagi 1902; Capidan 1935 şi Candrea 1927, 1928, 1934, 1937.

Pentru ALDM, Petar Atanasov a anchetat toate cele şapte localităţi meglenoromâne, în ordinea numărului de anchetă: 1. Umă (singura aflată azi în Republica Macedonia), 2. Liumniţa, 3. Cupa, 4. Oşiu, 5. Birislăv, 6. Lunḑiu, 7. Ţărnareca (toate în Grecia)[1]. Localităţile anchetate de Beate Wild poartă pe hartă următoarele numere: 1. Liumniţa, 2. Cupa, 3. Ţârnareca, 4. Oşani, 5. Birislav, 6. Lunḑini, 7. Huma, la care se adaugă localitatea aromânească Livezi, notată cu numărul de ordine 8. Menţionăm că şi G. Weigand (1892), şi Pericle Papahagi (1902), în anchetele lor, au avut în vedere şi localitatea Livezi, care se presupune că ar fi exercitat o anumită influenţă asupra graiului din Ţârnareca, în apropierea căreia se află.

Pentru ALR I au fost anchetate doar două localităţi: Liumniţa, cu numărul de ordine 012, şi Ţârnareca, 013. Pentru ALR II a fost anchetată o singură localitate, tot Liumniţa, punctul 012. Ancheta a fost făcută de Th. Capidan.

Deşi sunt pomeniţi mai întâi de grecul B. Nikolaides (1852), apoi de I. G. v. Hahn (1867) şi de Const. Jireček (1875), adevăratul lor

[1] În Nânta (Nânti) nu mai sunt meglenoromâni băştinaşi, ci numai câteva familii venite din Birislăv şi Lunḑiu. Locuitorii din Umă s-au mutat şi ei în oraşul Gevgelija, dar satul s-a refăcut în ultimii 20 de ani, fiind locuit însă numai în timpul verii (ALDM, p. VII).

BDD-V727 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:53:36 UTC)

descoperitor este considerat G. Weigand, care publică primul studiu ştiinţific despre ei (1892). În prefaţa (*Vorwort*) studiului său, Weigand ne informează că anchetele făcute la meglenoromâni au durat 16 săptămâni (între 30 aprilie 1889 şi 9 septembrie 1890), aşadar, s-au împlinit, de curând, 120 de ani de la ultima anchetă efectuată de Weigand la meglenoromâni. Studiului de mai sus, Weigand îi mai adaugă unul de mai mică întindere (1898).

După Weigand i-a studiat un elev al acestuia, Pericle Papahagi, care publică două lucrări importante, în 1900 şi 1902.

Cea mai amplă şi mai valoroasă monografie, în trei volume, asupra dialectului lor ne-a lăsat-o însă Theodor Capidan (1925, 1926 şi 1935).

De ei s-a mai ocupat I.-A. Candrea, care a făcut anchete la meglenoromânii stabiliţi în România. Rodul acestor cercetări îl constituie contribuţiile publicate în GS între 1924 şi 1937.

Relativ recent i-a studiat Petar Atanasov, care ne-a dăruit, în afara atlasului menţionat, o monografie excelentă asupra stadiului actual al dialectului meglenoromân (2002, cu o variantă anterioară în limba franceză, apărută în 1990).

Este un lucru astăzi arhicunoscut că în cadrul vocabularului există unele cuvinte care aparţin unor anumite câmpuri semantice mai puţin sau deloc supuse influenţei timpului şi spaţiului, cum ar fi numeralele, apoi terminologia de înrudire şi cea care desemnează părţi ale corpului. După cum afirmă A. Zauner (1902, p. 5), numele părţilor corpului constituie, în ansamblu, concepte şi mai strict delimitate chiar şi decât denumirile privitoare la relaţiile de rudenie, deoarece rude pe linie ascendentă are fiecare individ, dar nu oricine trebuie să aibă neapărat un frate, un fiu, pentru a nu mai vorbi de relaţiile colaterale de tipul *cumnat*, în timp ce părţile corpului se găsesc la fiecare om dispuse în acelaşi fel (excluzând persoanele care au suferit amputări sau care au malformaţii congenitale). Aşa se explică faptul că termenii care denumesc aceste noţiuni se caracterizează printr-o durabilitate şi mai mare, chiar şi în comparaţie cu cei care denumesc relaţii de rudenie. Lucrul acesta e dovedit de situaţia termenilor respectivi în limbile romanice (vezi Zauner 1902) în care cuvintele

BDD-V727 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:53:36 UTC)

latineşti au fost păstrate cu destul de mare tenacitate, fapt certificat şi de limba română (vezi Puşcariu 1940, p. 193; cf. şi Felecan 2005) şi de dialectele ei[2].

Cu toate acestea, şi în terminologia corpului omenesc s-au petrecut modificări nu numai de natură fonetică, ci şi de natură semantică de la latină în limbile romanice, unele modificări reflectate şi de limba română şi de ramificaţiile ei teritoriale. Printre cauzele care au determinat aceste schimbări, A. Zauner (*lucr. cit.*) menţiona: confundarea părţilor corpului, în special a celor care se află foarte aproape una de alta (de ex. *falcă* şi *obraz*, în megl. şi *faţă*; *geană*, *sprânceană* şi *pleoapă*) sau a celor care au asemănări exterioare şi care îşi pot schimba numele între ele (de ex. *palmă* pentru *talpă*), metaforele, expresiile plastice (de ex. *rotulă* sau *uvulă*) sau pentru părţi ale corpului care reclamă decenţă sau un sentiment de ruşine, deformări în limbajul copiilor etc. Alte schimbări pot fi datorate trecerilor care se pot face de la terminologia unor părţi ale corpului animalelor şi păsărilor la cea a corpului omenesc, împrumuturilor şi calcurilor lingvistice, în special în cazul vorbitorilor bilingvi, cum este, de fapt, şi situaţia pe care o discutăm aici, cea a meglenoromânilor (Frăţilă 2002, p. 214–215).

CAP: lat. CAPUT a fost continuat de toate dialectele româneşti (dr. *cap*; *capete*, ar. *cap*; *capite*, ir. *cåp*; *cåpure*, megl. *cap*; *capiti*) cu semnificaţia ‘partea superioară a corpului omenesc (anterioară la animale), mai mult sau mai puţin sferică, legată prin gât de restul corpului (cf. glavă, căpăţână, în glumă şi în batjocură: bostan, dovleac, oală etc.); constă din două părţi: cea de sus şi dinapoi formată din craniu (cf. hârcă, ţeastă, scăfârlie, tidvă) şi cea dinainte numită faţă’[3].

ALDM, h. 1 CAP ‘tête’ a înregistrat în toate cele 7 puncte anchetate: *cap*; *capiti*. Capidan 1935, p. 58, s.v., *cap*; *capiti*, în afara sensului general ‘cap’ îl adaugă şi pe cel de ‘şef, căpetenie’: *Noi im*

[2] Pentru dialectul istroromân, vezi Frăţilă 2002.

[3] Pentru situaţia din româna literară, vezi Felecan 2005, p. 20 şi urm., iar pentru istroromână, Frăţilă 2002, p. 215–216; pentru limbile romanice, vezi Zauner 1902, p. 19–21.

BDD-V727 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:53:36 UTC)

capitli la cătun, iar Candrea şi pe cel de ‘capăt’ şi ‘căpăţână’: *cap di ţeapă, cap di al*’ ‘căpăţână de ceapă, ~ de usturoi’. Beate Wild (MRSA, h. 146), îl înregistrează în sintagmele *kap gołˈ* sau *gołˈ kap* ‘kahl’ (= chel) în punctele 1, 3, 4, 5, 6, 7 şi 8. Papahagi 1902, II, p. 196, s.v. *cap*, pl. *capiti* indică sensurile ‘cap’ şi ‘şef’.

Derivate de la *cap* sunt *căptšoc* (< *cap* + suf. *-tšoc*) şi *căptšuc* (< *cap* + suf. *-tšuc*) (Capidan 1935, s.v. *cap*).

CREŞTET: lat VERTEX, -ICE, având sensurile germ. ‘Scheitel’, ‘Gipfel’, continuat de unele dialecte romanice (vezi REW 9250), nu a lăsat urme în niciunul din dialectele româneşti.

Pentru noţiunea CREŞTETUL (capului) ‘sommet de tête’, ALDM, h. 2 a notat din punctele 1, 3, 4, 5, 6 *vrău̯ di cap,* din punctul 2 *vrâu̯ di cap* (< bg. *vrăh*). În punctul 1, alături de *vrău̯ di cap* s-a înregistrat şi diminutivul *vrăulíču* [art.] *di cap* (< *vrăul* + suf. *-ič*), iar din pct. 7: *vrăşca* (< bg. *vrăčka*) *di cap*. *Vrău di cap* ‘creştetul capului’ a înregistrat şi Papahagi 1902, II, p. 265.

ALR I, h. 5 a notat din pct. 012: *vrau* [art.] *de cap*; *vraur di cap,* iar din 013 *vrăşca di cap*; *vrăşkĕ di cap.*

Sintagma *vârhu de cåp*, similară cu cea din unele graiuri meglenoromâne, a fost notată ca fiind uzuală atât în graiurile istroromâne de sud, cât şi la Jeiăn[4] de Kovačec 1998, p. 211.

CREIER: lat. CEREBELLUM (> dr. *creier*, ar. *criel*, megl. *crieł*) nu s-a păstrat în istroromână, unde a fost înlocuit de un termen slav: *mojleani.*

După datele din ALDM, h. 3 CREIERI ‘cerveau’, *criiăł* a fost dat ca singur răspuns în pct. 6 LunÛiń, iar ca al doilea răspuns în punctele 1, 2, 4 şi 5. Un alt termen sinonim pentru ‘creier’, tot de ori-

[4] Pentru aceeaşi noţiune, S. Pop, în ALR I, h. 5, a notat de la istroromânii de la sud de Učka *tima de cu̯ap* (< cr. ikavian *tima* ‘idem’), iar din Jeiăn, diminutivul *timenica* (< cr. *timenica*).

BDD-V727 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:53:36 UTC)

gine latină, este *medulla*, devenit în megl. *míduu̯ă* (punctele 2, 4), *mădu̯ă* (pct. 3), ca prim răspuns. În sfârşit, un alt sinonim pentru ‘creier’ este *mózuc* (< mac. *mozok* ‘idem’), înregistrat ca singur răspuns în pct. 7, iar, în punctele 1 şi 5, ca prim răspuns, alături de *cri̯ăł*. De notat că mac. *mozok* ‘creier’ are şi sensul de ‘măduvă’, iar, figurat, şi de ‘minte, inteligenţă’.

ALR I, h. 13 CREIERI, a notat de la Liumniţa (pct. 012) *medu̯ă*, iar de la Ţârnareca (pct. 013): *mōzuc*.

Capidan 1935, p. 81, s.v. *crieł*, s.m. menţionează sensurile ‘minte, gând, judecată’, la derivatul *ạncriełat*, adj. ‘cuminte, inteligent, înţelept’, iar la *criełat, -ă*, respectiv, *criełat*, s.n. ‘înţelept’.

Criéł, cu varianta *criel*, precum şi derivatul *cri*(*i*)*elat* ‘înţelept, cuminte, deştept’, apar şi în *Glosarul* lui Candrea cu sensul ‘creier, minte’: *ạş dusi ạn cri̯el* (îşi aduse aminte). Înaintea lui Candrea şi a lui Capidan, termenul a fost notat de G. Weigand (1892, p. 8): *krieØ* şi de Papahagi 1902, II cu aceleaşi sensuri.

Derivat de la *criel* este adj. *crielat* (în vorbirea allegro *criilat*) ‘înţelept, cuminte’ (Papahagi 1902, II, p. 205).

ŢEASTĂ: lat. TESTA, care, printre altele, avea şi înţelesul de ‘carapace, ţest al broaştei ţestoase’, ‘ţeastă a capului, craniu’, este continuat doar de dr. *ţeastă* cu semnificaţia ‘cutie craniană, scăfârlie, hârcă, p. ext. cap’ şi ‘carapace’. Cu sensul de ‘ţest’, ‘vas de lut pentru copt’, lat. TESTUM s-a păstrat şi în dialectele aromân şi meglenoromân.

Pentru dr. ‘ţeastă’, ALDM, h. 4 ŢEASTĂ ‘voûte de crâne’, a înregistrat următorii termeni: 1. *timbă, timbi* (< lat. *templa* – Capidan 1935, p. 244) în punctele 1, 2, 3; 2. *leaică*; *lêaiÍi* (punctele 1 şi 4), *lêa̯ică di cap* (pct. 7), *le̯ică*; *le̯ţ* (< mac. *lejka* ‘ticvă’); 3. *iŋcă*; *iŋÍi di cap* (punctele 2 şi 5) (< mac. *inka* ‘pâlnie’). Ultimul termen a fost notat şi de ALR I, h. 7, în sintagmele: *iŋcă gu̯ală*; *inţ* (pct. 012) şi *iŋcă di cap*; *iŋki di cap* (pct. 013). Cu sensul de ‘pâlnie’, *incă*, s.f., a fost notat şi de Capidan 1935, p. 156, dar şi fig. ‘cap, căpăţână’: *dişartă incă* (cap prost, cap sec). Tot Capidan 1935, p. 168 a înregistrat şi termenul *le̯ică*, s.f., cu varianta *lêa̯ică*, având sensurile ‘tigvă’

BDD-V727 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:53:36 UTC)

şi ‘căpăţână’. Ca etimoane, pentru *incă* şi *leică*, lingvistul aromân indică bg. *inka*, respectiv bg. *lejka*[5]. Numai cu sensul un ‘fel de tigvă, cu gâtul lung’, sinonim cu ar. *curcubetă, lęĭcă* este notat şi de Papahagi 1902, p. 223.

TÂMPLĂ: lat. TEMPULA (> TEMPLA) > dr. *tâmplă* (şi în sintagma *tâmpla capului*), denumind ‘fiecare dintre cele două părţi laterale ale capului, cuprins între ochi, urechi, frunte şi obraz; (regional) moalele capului, moalele frunţii, moişte, ochi mort, ochi orb, timpuri’[6] se spunea că nu s-a păstrat în niciunul dintre dialectele româneşti sud-dunărene. Termenul trebuie să fi existat cândva şi în istroromână sub forma *timpla*, de unde a fost împrumutat în graiurile čakaviene din Istria de nord şi centrală (vezi Kovačec 1971, p. 198; Frăţilă 2002, p. 220). Lat. *templa* se pare că s-a păstrat şi în meglenoromână: *timbă*; *timbi* însă cu sensul de ‘ţeastă’[7]. Papahagi 1902, II, p. 256, notează *timbă* s.f. cu sensul ‘osul temporal’, iar expr. *ţel gros au timbă* = cel gros la ceafă, după el, are sensul ‘nepriceputul, care nu înţelege’.

În meglenoromână, ALDM, h. 39 TÂMPLĂ ‘tempe’, a înregistrat în toate cele 7 localităţi sintagmele *órbu ócl'u* (punctele 1, 7), *u̯orb u̯ócl'u* (punctele 2, 4, 5, 6), *u̯ărb u̯ăcl'u* (pct. 3), un calc după limbile slave, cf. mac. *slepo oko* ‘tâmplă’, *slepočnica* ‘idem’, bg. *sljapo oko*, scr. *slepo oko, slepočica*. Şi S. Pop, în ALR I, h. 14, a notat din Liumniţa (pct. 012) *u̯orbu u̯ocl'u*; *u̯arbile u̯ocli*. Din Ţârnareca (pct. 013), lingvistul clujean a notat *ţălufcă*; *ţăluf'e*, termen ce pare a fi înrudit cu *ţăluf* ‘zuluf’ (< bg. *culuf* < tc.), cu *ţălufată*, adj. ‘cu zulufi’,

[5] Pentru ‘ţeastă’, în ar. se întrebuinţează termenii *cafcală* < gr. *καύκαλον* ‘ţest’, ‘crâne’, *cafcă* (< alb. *káfkë* ‘osso della testa’), *cărăfetă* (< *cărafă* (< gr. *καράφα*) + *-etă*, de la *curcubetă* – DDA, s.v.), iar pentru situaţia din istroromână, vezi Frăţilă 2002, p. 216–217.

[6] Pentru alţi termeni sau expresii care denumesc ‘tâmpla’, vezi Felecan 2005, p. 63–65.

[7] DDA, p. 1185 îl înregistrează şi în ar.: *tâmplă, tâmple* (cu sensul ‘tâmplă’, ‘tempe’) după Dalametra şi I. Cosmescu. DDA îl compară cu alb. *tëmbë* ‘tempia’, iar, în privinţa etimologiei, pune un semn de întrebare.

BDD-V727 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:53:36 UTC)

nume dat unei capre cu zulufi la urechi, şi cu *ţulufnic*; *ţulufnică* (Huma), înregistraţi de Candrea; Capidan 1935, s.v. *ocľu*, trece şi compusul *u̯orbu u̯ocľu* sau *u̯ocľu* (*u̯ăcľu*) *u̯orb* cu sensurile: a) tâmplă (la oameni şi la animale), cf. *timbă*; b) semn deasupra ochiului la câini şi la găini.

CUCUI. Pentru noţiunea CUCUI ‘umflătură la cap provocată de lovirea cu un corp tare’, ar. *cucuľu*, derivat din *CUCCULIUS, -UM ‘cape, capuchon’ (de la înţelesul acesta s-a putut ajunge foarte uşor la cel românesc, comp. srb. *kapica* ‘Käpchen’ şi ‘Kopfgeschwulst der Neugeborenen’ – CDDE, nr. 419), ALDM, h. 5 CUCUI ‘bosse’, a notat următorii termeni: 1. *čămúgă*; *čămúz* (punctele 3 şi 4); *čumúgă*; *čumúz* (pct. 1); *čumúgă*; *čumúÞ* (pct. 7); 2. *vrăţáu̯că*; *vrăţá¢Íi* (pct. 2).

Čămugă (transcris *tšămugă*) apare şi la Capidan 1935, p. 94, cu sensul ‘ciomag, măciucă’ pe care îl derivă din tc. *čomak*. Tot Capidan 1935, p. 94 inserează omonimul *tšamugă*[2] şi derivatele *tšămuligă, tšumuligă* şi *tšămugă* (ultimul din Oşani) însemnând ‘umflătură la cap din cauza unei lovituri’ pe care le crede înrudite cu *tšumă* (= ciumă), termen care în meglenoromână are sensurile: 1. ‘floc de lână’, 2. ‘ciumă’ (boală) (< lat. *cyma*). La Oşani, *Ciumă* este cunoscut şi ca toponim (Capidan 1935, p. 101). *Ciumuligă* s.f. ‘umflătură la cap, provenită dintr-o lovitură oarecare’, sinonim cu ar. *sucă* şi *ciucă*, a înregistrat şi Papahagi 1902, II, p. 202.

ALR I, h. 6 a notat din pct. 012 *vruţau̯cî*; *vruţau̯ţ*, iar din 013: *ciumulígă*; *-ligi*[8].

PĂR: lat. PĬLUS ‘Körperhaar’ s-a păstrat în toate limbile romanice fără modificări de sens importante. În română *păr* (moştenit în toate dialectele: dr. *păr*, ar., megl., ir. *per*) are sens colectiv, iar pentru un singur *păr* se spune *fir de păr*. Latina, arată A. Zauner (1902, p. 74–75), făcea deosebirea între CAPĬLLUS ‘Kopfhaar’, ‘păr al capului’ şi

[8] Din istroromână, ALR I, h. 6 a notat termenii: *îirnu̯acu* [art.] (de la Suşnieviţa), care are mai ales semnificaţia de ‘buboi’, ‘furuncul’ (< cr. *čir* ‘furuncul’, contaminat cu *potkožnjak* ‘idem’), respectiv *bula* (de la Jeián) (< veneţianul giulian *bula* ‘bolla’, ‘bubuliţă’, ‘băşică’ – Rosamani 1990, p. 129).

BDD-V727 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:53:36 UTC)

PĬLUS ‘Haar am Körper’, ‘păr pe corp’. În majoritatea limbilor romanice s-a făcut confuzia între CAPĬLLUS şi PĬLUS, de obicei, în favoarea lui PĬLUS.

Româna are doar *păr* (dr. *păr*, ar., megl., ir. *per*) pentru amândouă accepţiile, situaţia aceasta fiind reflectată şi de meglenoromână, cum o dovedesc hărţile 6 şi 7 din ALDM.

Pentru PĂR ‘cheveaux’, ALDM, h. 6 a notat următoarele răspunsuri: *per*; *per* (punctele 1, 4, 5, 6), *p̦er*; *p̦er* (pct. 2, 3), *un per*; pl. *cusiţă* (pct. 7) (< v. sl. *kosica*).

Pentru FIR (de păr) ‘cheveau’, ‘poil’, ALDM, h. 7 a consemnat răspunsurile: *ir* (*di per*); *íri* (punctele 1, 4, 5, 6, 7), *ir* (*di p̦er*); *íri* (punctele 2, 3) (< lat. *filus*).

ALR I, h. 8 PĂR. FIR DE PĂR a notat din pct. 012 *um per*; *peri* [a.], iar din pct. 013 *cusíţă*; *um per*; *per* [p] [k] *pérur*. *Cusiţî*; *cusiţi* a notat ALR I, h. 10 COADĂ (PĂR ÎMPLETIT) din pct. 012 şi *cusiţă ampletitî*; *cusiţ ămpletiti* din pct. 013. Termenul *cosiţă* este comun tuturor dialectelor româneşti: dr. *cosiţă*, ar. *cusiţă* (*doauă cusiţă groase* = două cosiţe groase – DDA, p. 422); megl. *cusitsă* ‘coadă de păr la femei’ (: *ună călugăritsă cu ună cusitsă* ‘tigańă’ – Capidan 1928, p. 162; Capidan 1935, p. 90), ir. *ura cosiţa*; *do cosiţe* v. sl. KOSICA) ‘coadă de păr’ a notat şi Papahagi 1902, II, p. 207.

Părul poate avea diferite caracteristici.

Astfel, el poate fi *súpţiri*, *supţări*; *supţăr* (pct. 1), *supţo̦ri*; *supţo̦r* (punctele 1, 2, 3, 4, 5, 6) (< lat. SUBTILIS), *slab* (pct. 1), *slap*; *slap* (pct. 2) (< v. sl. SLABŬ) sau *tenko*; *tenĺi* (pct. 7) ‘mince’ (< mac. TENOK, TENKA, TENKO ‘idem’) (ALDM, h. 8 SUBŢIRE).

Omul cu părul negru şi cu tenul închis este *nigriĉós*; *nigriĉóş* (punctele 1 şi 7), *nigriĉu̦Đs*; *nigriĉu̦Đş* (pct. 3) (< *negru* + suf. *-iĉos*), iar o femeie, *nigriĉëásă*; *nigriĉëási* (punctele 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7) (ALDM, h. 13 BRUNET ‘brun’, h. 14 BRUNETĂ ‘brune’). Şi ALR II, h. 5 a înregistrat de la Liumniţa *nigriĉos* ‘oacheş’.

Pentru BLOND ‘blond’ (ALDM, h. 15), respectiv pentru BLONDĂ ‘blonde’ (ALDM, h. 16) s-au obţinut peste tot răspunsurile: *rus*; *ruş*, respectiv *rúsă*; *rúsi* (< mac., bg. RUS ‘blond, bălai,

BDD-V727 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:53:36 UTC)

bălan; roşcovan, roşcat’). Şi ALR II, h. 7 a notat de la Liumniţa: *rus*. Papahagi 2002, vol. II, p. 249, a înregistrat adj. *sedăv* ‘blond; care dă în roşu’ (cf. mac. *sedav* ‘despre păr – cărunt, albit’).

Rus, -ă, adj. ‘roşcat’: *Œaɹ̯ă rusă* (oaie roşcată) este înregistrat de Capidan 1935, p. 253 şi de Candrea, p. 192: *rus*, adj. cu sensul ‘creţ’, *rusă*, adj. f. ‘oaie cu lâna roşcată, plăvaie’; cf. şi ar. *arus, arusă* ‘idem’.

Părul poate fi *des*; *deş* (punctele 1, 3, 4, 5, 6, 7), *dɹ̯ĕs*; *dɹ̯ĕş* (punctele 2 şi 3), iar barba poate fi *dɕásă*; *dɕasi* (punctele 1, 2, 3, 4, 5, 7), *dęsă*; *dęsi* (pct. 6) (< lat. DENSUS, DENSA) (vezi ALDM, h. 16 DES (păr) ‘dru’, h. 17 DEASĂ (barbă) ‘drue’).

Părul creţ este *răsucî́t* (pct. 3), *răşucî́t* (pct. 2) (< *răsucit*, partic. lui *răsuci*, în megl. *răsutšís* şi *rusutšís* – Capidan 1935, p. 247 < bg. *razsučă*), *zăfrăčít* (pct. 1), *zăfrăčî́t* (pct. 5) (cf. mac. *vrčka* ‘creţ’ (la faţă), de fapt *rid* ‘riduri’), *cădrăv* (pct. 1) (< mac. KADRAV ‘creţ, buclat, ondulat’), *zănvărtit* (pct. 7) (< *ză- + ănvărtit*), *şučki*; *şučki* (pct. 1) (< bg. SUČKA ‘orice lucru sucit şi subţiat’) (Capidan 1935, p. 281), *cáţara* (pct. 7) (< ngr. ΚΑΤΣΑΡΌ ‘idem’) (ALDM, h. 19 CREŢ ‘bouclé’, ‘ondulé’).

Pentru o persoană feminină care are părul creţ se spune că e: *zăfrăčítă*; *cădrăvă*; *şučki*; *şučki* (pct. 1), *răsučî́tă* (pct. 3), *răşučî́tă* (pct. 2), *zăfrăčî́tă* (pct. 5), *ănviítă* (pct. 4) (participiul devenit adj. al vb. *ănviɹ̯es* ‘înfăşur, încolăcesc’, deci ‘înfăşurat, încolăcit’ < bg. VIJA + pref. *ăn-* Capidan 1935, p. 24), *nineali*; *nineali* (pct. 4) (< *ninel* ‘inel’ < lat. ANELLUS), *zănvărtită* (cusiţă), *cáţara* (maľá) (pct. 7) (< ngr. ΚΑΤΣΑΡΌ) (cf. ar. *căţărós, -oasă* ‘creţ, buclat’ < ngr. *κατσαρός* ‘idem’ – DDA, p. 356) (ALDM, h. 20 CREAŢĂ ‘bouclée’, ‘ondulée’).

Pentru ‘încărunţeşte’ (ind. prez. pers. 3) s-au înregistrat trei sinonime: 1. *ălǵɕáşte perlu* (pct. 7 Ţârnareca cu palatalizarea lui *b* la *ǵ*, ca în aromână); 2. *nălbeáşti peru* (*pɹ̯ĕru*) (punctele 1, 2, 3, 4, 5) (< *nălbes*, vb. IV = albesc: *Peru-ń-la nălbi* = mi-a albit părul < *abes* (< lat. ALBESCO, -IRE) + pref. (*ă*)*n-*); 3. *prişărâşti peru* (pct. 6) (cf. vb. mac. tranz. *šari, našaruva*, refl. *se šari, se našaruva*; *se šarenee* ‘a împestriţa’, bg. *šaren*, adj. ‘pestriţ, bălţat’ de la care se putea

BDD-V727 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:53:36 UTC)

forma un verb cu prefixul de origine slavă (mac. şi bg.) *pri-*) (vezi ALDM h. 23 ÎNCĂRUNŢEŞTE (ind. prez. 3) ‘il grisonne’).

ALR II, h. 4 (PĂR) CĂRUNT a notat din Liumniţa (pct. 012) *siv* (< mac. SIV ‘cenuşiu, gri, sur’). Acelaşi termen l-au notat şi Capidan 1935, p. 267: *siv, -ă* ‘cenuşiu, breaz, bălan’ şi Candrea, p. 199: *siv*, *sif* ‘cenuşiu, albăstrui’, pentru care ambii lingvişti propun drept etimon bg. *siv*.

Pentru ‘părul din frunte’ ALR II, h. 7 a notat din Liumniţa *tufcă*, termen care în megl. înseamnă, de obicei, ‘buchet, moţ’ (Candrea, p. 213); ‘buchet de flori; papură neagră’ (ALR II, vol. I, h. 7; Capidan 1935, p. 303, îl derivă din *tufă* (< lat. TUFA) + suf. *-că*), iar pentru ‘smoc de păr’ ALR I, h. 9: *ună mănată* (pct. 012), *ună mănată*; *mănăţ* (pct. 013), ca în aromână, (< lat. *manuata*, adj. ‘muni de mains’ – DDA, p. 812). *Mănată*, s.f. = cât se cuprinde într-o palmă (Capidan 1935, p. 181, s.v. *monă*), ‘mână plină, mănunchi’ (Candrea, p. 164) a fost notat şi de Papahagi 1902, vol. II, p. 92, după cum afirmă DDA, p. 812).

Pentru *alb* (< lat. ALBUS, -A, -UM), ALDM, h. 21 ALB ‘blanc’ a notat: *albu*; *albi* (pct. 1), *alb*; *alb* (pct. 6), *alp*; *alp* (punctele 4 şi 5), *alp*; *a̯lp* (punctele 2 şi 3) şi *bel*; *beľ* (< mac. BEL ‘idem’) (pct. 7). Forma *a̯lp*, de la Liumniţa şi Cupa, se explică din *aľpi* < *aľbi*, cu transformarea lui *l* în *ľ* când e urmat de un sunet palatal (cf. *ună băsearică plină cu caľ aľbi* – Capidan 1935, p. 10) şi cu rostirea surdă a consoanelor sonore finale. La feminin, adjectivul ‘alb’ se rosteşte *albă*, pl. *albi*, în afară de pct. 7 (Ţârnareca) unde se spune *belă, beli* (ALDM, h. 211 ALBĂ ‘blanche’).

Pentru ‘cărunt’ ALDM, h. 24 CĂRUNT ‘gris’, ‘grisonnant’a notat: *zănălbít per*; *zănălbiţ per* (pct. 1) (< *zănălbesc* < *ză-* + *nălbes*), *nălbit*; *nălbiţ* (punctele 2 şi 5), *prişărot per* (punctele 4 şi 5) (< *prişărǫ́s* ‘încărunţesc’ < mac. *šar* ‘pestriţ’ + pref. *pri-* + suf. verbal *-es*(*c*)), *belă*; *beli* (pct. 7) (< mac. BEL).

Paraziţilor care îşi găsesc culcuş în părul neîngrijit li se spune *piducľi*; sg. *piducľu* (< lat. *peduculus*) în primele şase localităţi, doar la Ţârnareca (pct. 7), la pl., a fost înregistrată forma *piducľă* (ALDM, h. PĂDUCHE ‘pou’). *Piducľu*; *piducľi* ‘păduche’ a înregistrat din

BDD-V727 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:53:36 UTC)

Cupa şi Oşini şi Candrea, dar şi Capidan 1935, p. 221, precum şi Papahagi 1902, II, p. 238. Remarcabil este faptul că în niciunul dintre dialectele sud-dunărene termenul nu a trecut de la declinarea a doua (cf. ar. *peducľu*, megl. *piducľu*, ir. *peducľu*) la declinarea a III-a *păduche* ca în dacoromână.

Pentru ‘păduchios’, ALDM, h. 32 PĂDUCHIOS ‘pouilleux’ a notat peste tot *piducľós*; *piducľóş* (punctele 1, 7), *piducľœós*; *piducľœóş* (punctele 2, 4, 5, 6), *piducľœÐs*; *piducľœÐş* (pct. 3) (< lat. PEDUC(U)LŌSUS, -A, -UM ‘păduchios’ – Capidan 1935, p. 221, PEDŬCŬLOSUS, -A, -UM – CDDE, nr. 1303; EWR 1242). ALDM, h. 32 (PĂDUCHIOASĂ ‘pouilleuse’) a înregistrat din toate localităţile *piducľëasă*; *piducľëasi.*

Pentru ouăle păduchilor, ‘lindină’ (< lat. LENS, LENDINEM), ALDM, h. 31 LINDINĂ ‘lente’ a notat: *lindină*; *lindiń* (pct. 2), *lindini*; *lindiń* (pct. 1), *lindin* (sg. şi pl.) (punctele 4, 6), *lindini*; *lindiń* (punctele 3 şi 5), doar în pct. 7, Ţârnareca: *gnida*; *gnidi* (< mac. GNIDA ‘idem’). De observat este că, în cele mai multe puncte (1, 3 şi 5), termenul se menţine la declinarea a treia *lindini* < *lindine* < lat. LENDINEM, că în punctele 4 şi 6 s-a refăcut un *lindin* după pl. *lindiń* şi că în pct. 2 cuvântul a trecut la declinarea întâi ca în ar. *lindină* (unde pl. are însă forma *lindine*), ca în ir. *lindirę* (Suşnieviţa şi Noselo), *lindira* (Jeián) şi ca în cele mai multe graiuri dacoromâne (DLR, litera L. LI-LUZULĂ, 2008, p. 149)[9].

Candrea a înregistrat de la Liumniţa şi Cupa *lindini* (sg.) şi de la Oşini *lindină* ‘lindină’, ambele forme cu pl. *lindiń.*

Lat. PULICEM s-a păstrat în meglenoromână la declinarea a treia: *puriţi*; *puriţ* (punctele 1, 3, 4, 5, 6); doar la Ţârnareca (pct. 7), ca în ar. şi ca în unele graiuri dacoromâne din Banat şi Transilvania (vezi Weigand 1896; Frăţilă 1993, p. 25), a trecut la declinarea a II-a *puric* (sg. refăcut analogic); *puriţ* (ALDM, h. 29 PURICE ‘puce’). Forma de sg. *puriţ* (pct. 2 Liumniţa) trebuie să se fi refăcut din pl. *puriţ*, însă după ce *puriţi* (sg.) a devenit *puric* (ca la Ţârnareca). De altfel,

[9] Forma *lindine*, după DLR, a fost înregistrată în LEX. MARS., LM, MARIAN, INS. 467, BL I, 41, ALR I 1203/45, 85, 116, 315, NALR – *Oltenia*, vol. I, MN, p. 163, chestiunea 88, punctul 984 (siglele sunt cele din DLR).

BDD-V727 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:53:36 UTC)

Candrea a notat de la Liumniţa: *puric* cu pl. *puriţ*, iar de la Oşini: *puriţi*, pl. *puriţ*. Papahagi 1902, II, p. 244, a notat *puric* s.m. de la Birislav, dar şi *puriţi*.

CHEL. Pentru ‘chel’, ALDM, h. 35 CHEL ‘chauve’ a notat următorii termeni: 1. *Íélăv*; *Íelăv* (pct. 1), *Íi̯elăv*; *Íi̯ĕlăv* (punctele 2 şi 3) (< mac. KELAV ‘idem’); 2. *fără per* (punctele 4, 5, 6) (< lat. FORAS PĬLUM); 3. *cu gol cap* (pct. 7), calc după mac. GÓLOGLAV ‘cu capul descoperit, cu capul gol’.

ALR I, h. 12 CHEL, a înregistrat din Liumniţa *cap goł*; *capete gœali*, iar de la Ţârnareca *l’upit cap*; *cu l’upite capete* (cf. mac. LUPI, vb. IV ‘a coji, a decortica, a dezghioca’, refl. ‘a se coji, a se jupui’. LŪPITI, LUPIM (Skok, vol. I, 331) < panslavul şi baltoslavul LUPITI ‘a dezghioca’ a devenit în unele dialecte (ca la Vodice, de ex.) LJUPITI din care, din punct de vedere fonetic, s-ar explica uşor megl. *l’upit*, participiul devenit adjectiv de la *l’upi*. Evoluţia de sens presupune o metaforă.

Beate Wild (MRSA, h. 146 ‘kahl’) a notat din punctele 4, 6, 8 *kap goł*, din 1, 5, 8 *goł kap*, din pct. 2 *frunti gœâłă*, iar din pct. 3 *arkadáş*, *falákră*. *Arcadaş*, arată cercetătoarea germană, este un împrumut turcesc şi, iniţial, însemna ‘camarad, tovarăş’, dar şi ‘soldat’. Transformarea semantică s-a produs datorită faptului că soldaţii erau tunşi complet. Avem aici de a face cu o degradare semantică.

ALR II 6815 a înregistrat din pct. 012 Liumniţa termenul *Ííleş*. Capidan 1935, p. 67, notează *cheleş*, adj. ‘chel’: *ăi cheleş că vrină reapă* (este chel ca o gulie) şi *chileş*, pe care le derivă din tc. KELEŠ (cf. ar. *Íileş*).

MĂTREAŢĂ. Pentru ‘mătreaţă’ (< lat. *MATRICIA, -AM < MATER), păstrat doar în dr. şi în ar. *mătraţă* (CDDE, nr. 1074), ALDM, h. 34 MĂTREAŢĂ ‘pellicule’ a înregistrat următorii termeni: 1. *pérut* (punctele 1 şi 6) (< bg. PĂRHOT, cf. şi mac. PRVUT, srb. PRHUD); 2. *pitirídă* (pct. 4) (< ngr. ΠΙΤΥΡΙΔΑ); 3. *próşan* (pct. 2), *prăşcaı̯* (pct. 3), *prắşcă* (pct. 7), toţi înrudiţi cu mac. *prašen, -šna* ‘plin de praf, acoperit cu praf’.

BDD-V727 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:53:36 UTC)

Capidan 1935, p. 230 şi Candrea, p. 183 au notat din Oşini *prăşái* ‘mătreaţă’ (< bg. PĂRŠAJ). Tot Th. Capidan (1935, p. 183) înregistrează şi formele *prăşél*, *proşań*, *pruşel*, cu acelaşi sens, pentru care propune ca etimon bg. PRĂŠEL.

În sfârşit, ALR I, h. 11 MĂTREAŢĂ, a notat din pct. 012 *proşań*, iar din 013 *prăşă di la cap*[10].

MINTE. Lat. MENS, ac. MENTEM este continuat de trei dintre dialectele româneşti: dr. *minte*, ar. *minte*, megl. *minti*[11]. ALDM, h. 36 MINTE ‘raison’, ‘jugement’ a înregistrat din toate punctele *minti*. Capidan 1935, p. 190, s.v. *minti*, s.f., având sensul ‘minte, gând’, notează termenul într-un scurt context: *ăş zitsę ăn minti* (îşi zicea în minte), iar Candrea, p. 167 include cuvântul în următoarele contexte: *si-l’ vină minti-n cap*; *du-ţ ạn minti* ‘adu-ţi aminte’.

FRUNTE. Lat. FRONS, ac. FRONTEM intră în categoria termenilor moşteniţi în toate dialectele româneşti: dr. *frunte*, ar. *frâmte*, megl. *frunti*, ir. *frunte*. ALDM, h. 37 FRUNTE ‘front’, a notat următoarele forme: *frunti*; *frunţă* (pct. 1), *frunti*; *frunţ* (punctele 2, 3, 4, 5, 6), *frămte*; *frămţă* (pct. 7) la Ţârnareca, ca în aromână.

Alături de *frunti*, Capidan 1935, p. 131 a notat şi dim. *fruntitšcă* (< *frunti* + suf. *-ičcă*). Şi Candrea, p. 395 a înregistrat, pe lângă *frunti*; *frunţ*, acelaşi diminutiv: *fruntičcă*. Papahagi 1902, II, p. 214 a notat numai *frunti* s.f. ‘frunte’.

OCHI. Una din părţile corpului a cărei denumire latinească a fost transmisă în toate limbile romanice este OCULUS, -UM (Zauner 1902, p. 28), termen cu descendenţi în toate dialectele româneşti: dr. *ochi*, ar., megl., ir. *ocl’u* (vezi ALRM I, h. 22: SUNETUL Í ÎN

[10] Din ir., ALR I, h. 11 a notat de la Suşnieviţa *părhotu* [a] (< cr. PRHUT ‘idem’, iar de la Jeián, *prhudine. Prhudine* este un derivat de la varianta *pârhud*, cu suf. augmentativ *-ina/-ine*.

[11] În ir. se spune *påminte* (la Jeián) ‘minte, judecată’: *pl’erde påminta* (Kovačec 1998, p. 142) ‘izgubiti razum’ (< v. bg. PAMĘTI); cf. şi v. dr. *pamente* (< v. sl. PAMĘTI), poate influenţat şi de *minte* (< lat. MENS, MENTEM).

BDD-V727 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:53:36 UTC)

CUVÂNTUL OCHI). Cuvântul este singurul termen care circulă în meglenoromână, deosebirile constând doar în felul în care este redat *o* iniţial şi *i* la forma de plural: *ócl'u, ócl'i* (pct. 1), *œócl'u*; *œócl'i* (punctele 4, 5, 6), *œÐcl'u*; *œÐcl'i* (punctele 2, 3), *ócl'u*; *ócl'ă* (pct. 7) (ALDM, h. 40 OCHI ‘oeil’; ‘yeux’). ALR II, h. 11, îl înregistrează de la Liumniţa (pct. 012) în expr. *mij ocl'i* ‘mijesc’ (= clipesc din gene) (< bg. MIŽAM), în *omu cu ocl'i mar* (h. 12) şi în *ari gălbinari la ocl'i* (h. 13) ‘are cearcăn (la ochi)’, iar ALR I, h. 76 FAC CU OCHIUL, tot de la Liumniţa, verbul *nimigni*: *i̯o nimignío̯ acmú*, pers. 3 ind. prez. *el nimignŸşte* (< *nămignes* – cu asimilarea *ă – i > i – i –* < bg. NAMIG(NU)VAM – Capidan 1935, p. 202; cf. şi mac. *namigne*, vb. pf. ‘a face cu ochiul’).

Candrea, p. 176 îl înregistrează în expr.: *la laş di ocl'i* (Liumniţa) ‘îl deocheaşi’ şi *să nu i̯ă di ocl'i* (un fel de deochi), respectiv, în compusul *ocl'u œorb* ‘tâmplă’. Aproape identic notează şi Papahagi 1902, II expresiile în care intră *ŭocl̆ĭu* s.m.: *le̯ di ŭocl̆ĭu* ‘este deocheat’, *s-nu iŭ di ŭocl̆ĭu* ‘să nu-i fie de deochi’, *ŭorbilĭ ŭocl̆i* ‘tâmplele’, la care adaugă: fig. *ŭocl̆i* ‘ceşti de cafea’, *ŭocl̆ĭu-boului* (cu ~) = joc de copil; nume de plantă, *ŭocl̆ĭu-mari* s.m. ‘ochiul mare’ (fel de broderie), *ŭocl̆ĭu-pul̆ĭcăl̆ĭă* ‘ochiul puichii’.

Şi Beate Wild (MRSA) are o întrebare pentru OCHI ‘Auge’. Pe h. nr. 184, cercetătoarea germană a trecut următoarele răspunsuri: *okl'u*; *okl'i* (punctele 3, 5, 7), *œokl'iu*; *œokl'i* (pct. 6), *œokl'u*; *œokl'i* (pct. 2), *œoÍl'iu*; *œokl'i* (pct. 4).

Pentru (OCHI) NEGRI ‘(yeux) noirs’, ALDM, h. 41 notează următoarele răspunsuri (la care este de remarcat topica adjectivului înaintea substantivului determinat): *négri ócl'i* (pct. 1), *negri œocl'i* (punctele 4, 5, 6), *n̯egri ocl'i* (pct. 2), *n̯egri œăcl'i* (pct. 3), *négri ocl'ă* (pct. 7) (< lat. NIGRI OC(U)LI).

Pentru (OCHI) ALBAŞTRI ‘(yeux) bleus’, ALDM, h. 42, a înregistrat următoarele sintagme: *vinăţ œocl'i* (pct. 2 şi 6) (< lat. VENETUS, pl. VENETI), *siv ocl'i* (pct. 1), *siv uocl'i* (pct. 4) (< mac. SIV ‘cenuşiu, gri, sur’), *sedăv œăcl'i* (pct. 5), *se̯ádăv œăcl'i* (pct. 3) (<

BDD-V727 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:53:36 UTC)

mac. SEDAV ‘(despre păr) cărunt, albit’[12]), *bel ocľă* (pct. 7) (< mac. BEL ‘alb’).

Siv, cu sensul ‘cenuşiu, breaz, bălţat’, înregistrează Capidan 1935, p. 267. Papahagi 1902, II, p. 250, s.v. *siv* adj. dă sensul ‘cenuşiu (de culoare albă închisă)’; în sintagma *sivu-glavă* (sic!), *siv* ar indica un nume de capră. Candrea, p. 199 notează *siv*, *sif* ‘cenuşiu, albăstrui’, pe care îl (le) derivă din bg. SIV. Forma *sif* se explică din *siv* cu asurzirea lui *-v* final, fenomen caracteristic meglenoromânei, ca şi în *seadaf* din *sedav*, iar *siv* şi *seádăv*, pe lângă *ocľi*, se explică prin amuţirea lui *i* final şoptit după anumite consoane.

Pentru (OCHI) CĂPRUI ‘(yeux) marron’, după ALDM, h. 43, se spune: *căfi̯av ocľi* (pct. 1), *căfi®ĥaÑi ocľă* (pct. 7) (< mac. CAFEAV ‘idem’), *căvili® ócľi* (punctele 1 şi 6), *œăcľi di căvé* (< mac. KAVA ?), *căstắńă œocľi* (pct. 5) (< *căstắńă* ‘castană’ < lat. CASTANEA), *nigrîœoş œocľi* (pct. 4) (< *negru* + *-icios*), *căstăńaţ œocľi* (pct. 2) (< *căstăńă* + suf. *-at*, care derivă adjective posesive de la substantive, cf. *dinţat* < *dinţi*, *dungat* < *dungă*, *guşat* < *guşă*, *uricľat* (megl.) < *urc̦acľă* etc.)[13].

Unele însuşiri, caracteristici, calităţi sau defecte (orb, chior, saşiu) sau funcţii ale ochilor, mod de a privi, sunt exprimate fie prin termeni de origine latină (*orb*), fie prin împrumuturi sau perifraze.

Astfel pentru ORB (< lat. ORBUS) s-au primit următoarele răspunsuri notate în ALDM, h. 60 ORB ‘aveugle’: *órbu*; *órbi* (pct. 1), *œorb*; *œorb* (punctele 4, 5, 6), *œorp*; *œorp* (pct. 2), *œărp*; *œărp* (pct. 3), *orbu*; *orģă* (pct. 7). De remarcat este păstrarea lui *u* final după grupul consonantic *rb* în Huma şi Ţârnareca, diftongarea lui *o* iniţial la *œo-*, în pct. 2, şi la *œă-* în pct. 3 (ca în Crişana prin delabializarea lui *o*: *œo* > *œă*), asurzirea consoanei finale *-b* > *-p* în punctele 2 şi 3, palatalizarea lui *b* urmat de *i* flexionar la *ģ* în Ţârnareca şi transformarea lui *-i* final plenison în *-ă* după consoană palatală: *orģă*. Pe

[12] Capidan 1935, p. 262, notează *șádaf*, adj. (despre ochi) ‘căprui’ ALR 31, iar, pentru etimologie, trimite la tc. SADEF (cu semnul întrebării).

[13] Pascu 1916, p. 94. Dalametra a înregistrat adj. ar. *câstâńát* ‘châtin’ pe care, Pascu, *lucr. cit*. îl derivă din gr. ΚΑΣΤΕΑΝΆΤΟΣ.

BDD-V727 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:53:36 UTC)

lângă sensul de ‘lipsit de vedere’, în megl. *œorb*, după Papahagi 1902, II, p. 261 înseamnă şi ‘cerşetor’.

Adjectivul OARBĂ ‘aveugle’ (ALDM, h. 61) se rosteşte: *œárbă*; *œárbi* (în punctele 1, 2, 3, 4, 5, 6) şi *ëárbă*; *ëárbi* (în pct. 7).

Pentru CHIOR ‘borgne’, ALDM, h. 62 a notat următoarele forme: *ќórăv*; *ќórăv* (pct. 1), *Íœórăv*; *Íuórăv* (punctele 4, 5), *Íœórăf*; *Íœórăf* (pct. 2), *Íœărăf*; *Íœărăf* (pct. 3) (< mac. ÇORAV) şi perifrazele: *nu vędi di un uocl'u* (pct. 6), *órbu di un ócl'u* (pct. 7).

Candrea, *Glosar* 406, a înregistrat formele *Íi̯or* ‘chior’ (< bg. tc. KJORЪ), *Íi̯orăv* ‘chior’ (< bg. KJORAVЪ) şi verbul *Íi̯oruvíri*, *Íi̯oruvés* ‘a chiorî’. *Chior*, adj. ‘chior’ (< tc. KJOR) şi *chiorăv*, adj. ‘chior’ (< bg. KJORAV) a notat şi Capidan 1935, p. 69.

Pentru adj. f. CHIOARĂ ‘borgne’, ALDM a notat următoarele forme: *Íórăvă*; *Íórăvi* (pct. 1), *Íœórăvă*; *Íœorăvi* (punctele 2 şi 5), *ÍœărÐvă*; *ÍœÐrăvi* (pct. 3), *Íœóră*; *Íœóri* (pct. 4), *nu vędi di un œocl'u* (pct. 6), *ëárbă di un ocl'u* (pct. 7).

SAŞIU. Pentru dr. *saşiu, -ie,* adj., (despre oameni) care suferă de strabism, care se uită cruciş (< tc. ŞAŞI), ALDM, h. 65 SAŞIU ‘bigleux’, ‘louchon’ a înregistrat termenii: *čăcărlí̯ă*; *čăcărlí̯i* (punctele 1, 3, 4, 5, 6) (< tc. ČAKYRLY), *čăcărlíf*; *čăcărliћ* (pct. 7) (< mac. ČAKARLIV), *şărlif*; *şărlif* (pct. 2) (< mac. ŠAŠLIF, influenţat de *čăcărlif*), *jăbruglíd*; *jăbruglíz* (pct. 1, ca al doilea răspuns) (< cf. mac. KRIVOGLED ‘saşiu’ şi *jimb* ‘jimb’, ‘strâmb’, cu etimologie necunoscută).

Beate Wild (MRSA, h. 191 germ. ‘schielend’), a notat următoarele răspunsuri: *câcârlif* (pct. 3), *čăkârlíe* (pct. 5), *sîrlif'*, *zîrlif* (pct. 1) (< mac. ŠAŠLIF, cu disimilarea *ş – ş > ş – r*), *mîjurlíf* (< mac. MIŽE ‘a ţine ochii întredeschişi’, ‘a miji (ochii)’, *mižurlav* ‘cu ochii închişi pe jumătate’, ‘blinzelnd’), *ti katá ăn krif* (pct. 6), *krif cată* (pct. 2) (< *cată* < lat. *CAUTARE < CAUTUM, participiul lui *cavēre* – CDDE, nr. 295; *crif* ‘strâmb’< mac. KRIV ‘idem’).

Candrea, p. 381, a notat *čacîr* ‘saşiu (despre cai şi despre oameni)’ (< bg., tc.) şi *čăcîrliu* ‘(om) saşiu, cu privirea încrucişată’, iar Capidan 1935, p. 93, pe lângă *tšăcăr*, adj. ‘basachiu, saşiu’ (< tc. ČAKYR), inserează şi *tšăcărli̯ă* ‘basachiu, saşiu’ (< tc. ČAKYR, ČAKYRLY).

BDD-V727 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:53:36 UTC)

PUPILĂ. După cum arăta A. Zauner (1902, p. 30), o denumire populară pentru PUPILĂ aproape că nu există nicăieri, întrucât poporului îi este suficientă denumirea „ochi”, prin care înţelege întregul organ al văzului; un nume special au, uneori, doar părţile ochiului care frapează, pupila şi irisul înconjurător; o demarcaţie între aceste două noţiuni este şi de data aceasta străină limbii populare; unul şi acelaşi cuvânt se întrebuinţează, de regulă, pentru ambele noţiuni (vezi şi Frăţilă 2002, p. 226).

Pentru noţiunea PUPILĂ ‘pupille’, ALDM, h. 67 a înregistrat următorii termeni: *vidz̦ală* (punctele 1, 2) (< mac. VIDELO ‘văz, vedere’), *bopcă di vidz̦ală* (pct. 1, ca al doilea răspuns) (< *bopcă* ‘nasture’ < *bob* + suf. *-că*), *nigrz̦ală* (pct. 5) (< *negreală* < *negru* + suf. *-eală*), *trăncă di ocľu* (< cf. mac. TRNK ‘prun’, de la care s-a format *trnka* ‘prună’; pentru analogie, cf. rom. *prunelă*, s.f. (Anat.: franţuzism învechit) ‘pupilă’ < fr. *prunelle*).

ALR I, h. 19 PUPILĂ a înregistrat din pct. 012 (Liumniţa) *mărd̦z̦aœa di œocľu*; *-d̦ele* (< lat. MARGELLA), iar din 013 (Ţârnareca): *momca di ocľu*; *momť* (< mac. MOMKA ‘fetiţă’ < *moma* ‘fată’ + suf. dim. *-ka*; pentru analogie, cf. chiar numele latinesc *pupila*, dim. din *pupa* ‘Mädchen, Puppe’ – Zauner 1902, p. 31).

Candrea, p. 223 notează termenul *vidęlă* cu sensul ‘lumină’ (< bg. VIDĚLO). Acelaşi cuvânt este consemnat şi de Capidan 1935, p. 326, care însă, pe lângă sensul ‘lumânare, lumină’, îl are şi pe cel de ‘lumina zilei’: *lă videală si veade juniľa*; respectiv de ‘ochi’: *videală din cap*; *albă videală* (zi liniştită) (< bg. VIDĚLO, ar. VIDEALĂ).

URDORI. Dr. *urdoare*, s.f., (mai ales la pl.) secreţie gălbuie care se depune pe marginea pleoapelor (mai ales în timpul somnului); (regional) papă[1], puchină (< *urdă* + *-oare*), conform ALDM, h. 70 URDORI ‘chassie (aux yeux)’, în meglenoromână îi corespund termenii: *gureľÍi* (punctele 1, 5, 6, 7), *gureɨţ* (pct. 4) (< mac. GURELKA, pl. GURELKI ‘idem’), *gămɨoş* (pct. 2), *gămɨeş* (pct. 3), ultimele două forme notate şi de Capidan 1935, p. 135 din Liumniţa, respectiv din Cupa.

BDD-V727 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:53:36 UTC)

ALR I, h. 15 URDORI, a notat din Liumniţa *gămoś* [p.]; ø, iar din 013 Ţârnareca: *gurelÍĕ* [pl.]; *ună gur̨álcă*.

GEANĂ. SPRÂNCEANĂ. PLEOAPĂ. În vorbirea populară, termenii care desemnează *geana, sprânceana* şi *pleoapa* se întrepătrund datorită confuziei dintre semnificate, continuând, de fapt, situaţia creată deja în limba latină. PALPEBRA, dar mai ales forma de plural PALPEBRAE, desemna ‘pleoapele’ şi ‘genele’, CILIUM denumea ‘pleoapa’, ‘geana’ şi ‘sprânceana’, iar GENA avea un sens şi mai larg: ‘obraji’ (‘joeux’, ‘partea care se află sub ochi’), ‘ochi’ (‘yeux’, ‘propriu cavităţile ochilor’), ‘pleoape’ (‘paupières’) (DELL, *apud* Felecan 2005, p. 57).

Datorită confuziei create între termenii menţionaţi, în trecere spre limba română, au supravieţuit numai GENA (> *GENNA) şi SUPERCILIA (pl. lui SUPERCILIUM), iar CILIUM şi PALPEBRA au dispărut fiind înlăturaţi (Felecan 2005, p. 57).

Prin *pleoapă*, româna literară denumeşte ‘fiecare dintre cele două membrane mobile, mărginite de gene, care acoperă şi protejează ochiul în partea interioară’. Aria termenului cuprinde Muntenia şi Moldova cu infiltrări şi în celelalte regiuni (vezi ALR I, vol. I, h. 17). Lipsa lui totală din partea de vest a dacoromânei (din Crişana şi din Maramureş), la care am adăuga şi dialectele româneşti sud-dunărene (în ar. *p̨eană di ocľu, d̨eană di ocľu*, în ir. *vâr de ocľu* (= vârf de ochi, vârf al ochiului) (< v. sl. VRŬHŬ), în Suşnieviţa, respectiv, *pocróu de ocľu*, la Jeiăn (< cr. POKRU, gen. POKROVA = POKROT, gen. POKROVA ‘Deckel’, imagine pe care o găsim şi în alte zone romanice – vezi Zauner 1902, p. 41), conduce spre originea nelatină a lui *pleoapă* sau chiar spre o inovaţie (Felecan 2005, p. 57). Dintre etimologiile propuse pentru rom. *pleoapă*: lat. PALPEBRA (Tiktin), PUPULA, cu metateză *PLUPPEA (EWR, REW 6616, Scriban), termen expresiv (DER, 6480), sl. *PREBLOPA, *PREBLUPA, de la tema *hlop-, hlup-* ‘a închide, a acoperi’ – Densusianu 1923, p. 143–147 –, cea mai apropiată de adevăr ni se pare cea a lui Densusianu, susţinută şi de Felecan 2005, în sprijinul căreia lingvistul băimărean aduce

BDD-V727 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:53:36 UTC)

formele *plehupa, plehuba, pohlupa, pluhub* atestate în unele puncte (56, 610, 704, 710, 730, 803, 810) din sudul ţării.

Pentru PLEOAPĂ ‘paupière’, ALDM, h. 71 a înregistrat următoarele forme: *clipálă*; *clipÐl’* (pct. 1), *clipálă*; *clipǫ́l’* (pct. 4), *cripálă*; *cripǫ́l’*, cu disimilarea *l – l* > *r – l* (pct. 5), *clipálă*; *clipǫ́i̯*, cu evoluţia *l’* > *i̯* şi a lui *ă* accentuat la *â* (punctele 2 şi 3) (< bg. KLEPALO), *clepcă*; *clepÍi* (punctele 6 şi 7) (< mac. KLEPKA ‘geană’, ‘pleoapă’).

ALR I, h. 17 PLEOAPĂ, a înregistrat din Liumniţa *clepală di æocl’u*, iar din Ţârnareca *cója di ócl’u*; *coji di la ocl’ă* (< mac., bg. KOŽA ‘piele’ = pielea de (la) ochi).

Aceeaşi noţiune (germ. ‘die Wimper’) este urmărită şi de Beate Wild (MRSA, h. 187). Lingvista germană a înregistrat următoarele forme: *klepală*; *klepaœă* (pct. 7), *klipală* (pct. 6), *kripală, klipală* (pct. 4), *kl’ipală, kl’ipâi̯* (pct. 1), *kripală, kripaţ, kripoi̯ţ* (pct. 5), *klepkă* (pct. 7). În pct. 8 Livăḑi, localitate aromânească aflată în apropierea teritoriului locuit de meglenoromâni, Beate Wild a înregistrat termenii *matuţínură* (< gr. MATOTΣINOYPA), *pi̯ánă di ocl’i* (< lat. PĬNNA), *kăpáÍ* (< tc. KAPAK ‘capac’, cu semnificaţia germ. ‘Deckel’, termenul turcesc intrând în mai multe limbi balcanice, printre care greaca, bulgara, macedoneana, sârba, dar şi în aromână, dacoromână şi meglenoromână).

GEANĂ. Lat. GENA, -AE, f. (frecvent la pl. GENAE, -ARUM) este continuat în română, însă cu unele modificări fonetice şi semantice. În latină GENA, -AE însemna: 1. umerii obrajilor, obraji; 2. pleoape; 3. orbita ochiului; 4. (poetic) ochi (Guţu 1983, p. 516). Rom. *geană* presupune un tip latin *GENNA (în loc de GENA), influenţat de PĬNNA (cf. şi ar. *pi̯ána di la ocl’u* ‘pleoapă’). Sensul ‘pleoapă’ pe care îl avea *gena* se mai păstra în dacoromâna veche. Mai târziu, prin restrângere de sens, românescul *geană* a ajuns să denumească ‘părul pleoapelor’ şi, figurat, ‘dungă de lumină, fâşie luminată, muchea luminată a unui deal, a unui nor, a unui câmp văzut în zare’, apoi ‘deal, colină’, considerat de DA ca un aromânism.

Lat. *GENNA este continuat şi de celelalte dialecte româneşti, cf. ar. *ḑi̯ánă* ‘sprânceană, pleoapă’, ‘colină’, ‘vârf’ (DDA) şi de ir. *jånę*,

BDD-V727 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:53:36 UTC)

unde însă s-a fixat cu sensul ‘sprânceană’, doar la Suşnieviţa şi la Costârcean întrebuinţându-se cu înţelesul de ‘geană’, it. ‘ciglia’ (vezi Puşcariu 1929, p. 113–114; Frăţilă 2002, p. 227–229).

Geană, pronunţat *zc̦ană* (< lat. *GENNA) s-a menţinut şi în idiomul meglenoromân, însă cu sensul de ‘sprânceană’ (vezi ALDM, h. 74 GEANĂ ‘cil’): *zc̦ánă*; *zc̦áni* (punctele 1, 2, 3, 4, 5), *zęnă*; *zęni* (pct. 6) şi *ḑc̦ánă*; *ḑc̦ani* (pct. 7), la Ţârnareca, cu evoluţia africatei prepalatale *ĝ* la *ḑ*. Cu sensul ‘sprânceană’, ALR I, h. 21 a înregistrat din Liumniţa *zi̯ánă*; *zenele* [pa], iar din Ţârnareca *zęne* [p]; *zi̯énă*. Candrea, p. 229 a notat *zénă*; *zéni*, cu sensul ‘deal; sprânceană’. Aceleaşi sensuri pentru megl. *zeană* le dă şi Capidan 1935, p. 337 şi Papahagi 1902, II, p. 267, s.v. *zc̦nă*.

Pentru ‘geană’, ALR I, h. 20 a notat din Liumniţa *clipálă*; *clipâi̯li* (sic!), iar din Ţârnareca, *clŸpťe di la ocl’ă* [p]; *ună cli̯apcă* (< mac. KLEPKA ‘geană’, ‘pleoapă’).

Şi Beate Wild (MRSA, h. 185 ‘Augenbrauen’) a notat urmaşii lui *geană* (< lat. *GENNA) ‘Wange’ cu sensul ‘sprânceană’, ‘Augenbrauen’: *zęni* (punctele 4, 5, 7), (*d*)*zęni* (pct. 1), *dzc̦ni* (pct. 6), *dzc̦áne*, *dzŸne* (pct. 7). În pct. 8 Liveḑi (localitate aromână), a înregistrat formele: *sufrînţalili* (*sufrîndzc̦alili*) [art.] (< lat. *SUBFRONTICELLA).

URCIOR. *Urcior*[2], s.n., ‘infecţie sub forma unui mic furuncul, produsă de stafilococ, apărută la rădăcina genelor’ (< lat. HORDEOLUS), prin atracţie paronimică după *urcior*[1] ‘vas de lut (smălţuit), de obicei cu pântecele larg şi cu gâtul strâmt, cu una sau două toarte (şi având uneori şi un gurgui), folosit pentru transportarea unor lichide (mai ales apă) şi din care se poate bea’ (< lat. URCEOLUS), este continuat şi de ar. *arcior, ahcior* (DDA). Istroromâna din Jeiăn a păstrat radicalul latinescului HORDEOLUM, HORDEUM devenit *orz*; pl. *do orz la œocl’u*, notat în ALR I, h. 16, dar şi de ALI II *œorζu* (= orzu)[14].

ALDM, h. 72, URCIOR ‘orgelet’, a înregistrat următoarele forme: *smăčóc*; *smăčëáţă* (pct. 1), *smăčóœc*; *smăčëáţă* (pct. 2), *smăčóc*;

[14] În sud se spune *bradoviţa* (< cr. BRADAVICA ‘neg’, ‘sfârcul mamelei’) (ALR I, h. 16) sau *iečmic* (ALI II h. 154), *ieţmic* (< cr. čakavian JEČMIK ‘idem’).

BDD-V727 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:53:36 UTC)

smăčo̯ţă (pct. 6), *smăčœăţ*; *smăčëáţă* (pct. 3), *smărčœóc*; *smărčëáţă* (punctele 4, 5), *čimičóc, čimičëáţă* (pct. 7). Ultima formă trebuie să fie rezultatul unei prescurtări din mac. JEČMENČOK ‘urcior’ (< *jačmen* ‘orz’, cf. şi *jačmenče* ‘orzişor’), şi cu disimilarea totală a lui *n*: (*je*)*čmečok*, şi, în sfârşit, cu epenteza lui *i* în grupul iniţial *čm*, neobişnuit limbii române, > *čimičok*. Forma *smăčoc* se explică din *čmičok* prin disimilare parţială *č – č* > *s – č* şi datorită faptului că româna nu tolerează grupul consonantic *čm* iniţial, spre deosebire de *sm-* (cf. megl. *smăreacă* ‘ienupăr’ (< bg. SMREKA ‘idem’), *smătoc* ‘stricat (despre ou)’ < bg. SMUTOK, SMOC ‘şarpe mare’ (< bg. SMOK) etc.), iar *smărčoc* se explică tot din *smăčoc* cu epenteza lui *r*.

Capidan 1935, p. 268 a notat şi el, după ALR 38, *smătšoc* (pl. *-ots*) ‘bubă, urcior la ochi’, fără să dea şi etimologia termenului[15].

LACRIMĂ (< lat. LACRIMA) nu pune probleme deosebite. După ALDM, h. 75 LACRIMI ‘larmes’, în şase dintre localităţile anchetate, *lacrimă* se păstrează la declinarea I, doar la Ţârnareca (pct. 7) acesta trecând la declinarea a III-a: *lăcrámi*. Pluralul are însă forme diferite: *lacrimi* (< LACRIME), în pct. 1 (Huma), *lo̯crăm* (< *lăcrămi*) (punctele 2 şi 5 – Liumniţa şi Birislăv), *lo̯crim* (< *lăcrimi*), pct. 6 (LunÞini); *lă̆crăń* (< *lăcrămi*), pct. 7 (Ţârnareca), cu palatalizarea lui *m* urmat de *i* flexionar în *ń*.

Candrea, p. 407 a notat *lacrămă* din Oşini şi Liumniţa, *lacrimă* din Lunḍini şi Huma, *lâcrum*, pl. din Liumniţa. Capidan 1935, p. 163 a înregistrat *lácrimă*, pl. *lacrim* şi *lâcrum*, precum şi derivatele *lăcrimez* (< LACRIMO, -ARE), *lăcrimos, -ă*, adj. ‘lăcrămos’ (< *lacrimă* + suf. *-os*). *Lacrimă*, pl. *lo̯crumĭ* ‘lacrimă’ notează Papahagi 1902, II, p. 222 şi compusul *lacrima-nivo̯stălĭă* = lacrima nevestei (nume de plantă), nedefinită mai îndeaproape.

URECHE. Lat. ORĬCLA s-a păstrat şi el în meglenoromână, ALDM, h. 79 URECHE ‘oreille’ notând următoarele forme: *uro̯ácl’ă*;

[15] Consultând harta 16, URCIOR LA OCHI, din ALR I, hartă care corespunde întrebării 38 din Chestionarul ALR I, am constatat că, din cele două localităţi meglenoromâne: Liumniţa 012 şi Ţârnareca 013, nu s-a notat nici un răspuns.

BDD-V727 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:53:36 UTC)

urécl'i (punctele 1, 4, 5), *urɕacl'ă*; *urʝecl'i* (punctele 2, 3), *urɕacl'ă*; *urŸcl'ă* (pct. 7) şi *urŸcl'ă*; *urécl'i* (pct. 6).

Capidan 1935, p. 318, arată că megl. *ureacl'ă*, s.f., are două accepţii: 1. 'ureche' şi 2. 'cormană mică (la plug)', iar la derivate trece dim. *uricl'uşă* (< *urɕacl'ă* + *-uşă*), cunoscut şi ca numele unui izvor în Oşini, şi *uricl'at*, s.m., (fig.) 'măgar' (< *ureacl'ă* + suf. *-at*). Pe lângă sensul general de 'ureche', megl. *urɕcl̦ă* s.f. şi după Papahagi 1902, vol. II, p. 262, la pl. *urɕcl̦i*, denumeşte 'părţile plugului băgate în plaz' şi *urɕcl̦ăt* adj. 'urecheat', fig. 'măgar', iar *urɕcl̦ă*-lupului = urechea lupului desemnează un nume de plantă, nedefinit mai îndeaproape.

CERCEI. Unul dintre obiectele de podoabă al cărui nume se păstrează din latină în dr. este *cercel*, pl. *cercei* < CIRCELLUS, un diminutiv de la CIRCUS, -UM (> dr. *cerc*, megl. *ţerc*). Pentru *cercel*, aromâna l-a păstrat pe *veare*, s.f., pl. *verä* (< lat. VIRIA) şi *ver*[2] (< lat. VITRUM), dar şi pe *ţirţel* cu varianta *ţirţeùää*.

Megl. l-a păstrat pe *ţerc* 'cerc' (< lat. CIRCUS, -UM), dar l-a pierdut pe *cercel*, pentru care cunoaşte doar termenii împrumutaţi: *minǵuşă*; *minǵuşi* (punctele 1, 3, 4, 5, 6), *măngíşă*; *minǵíşi* (pct. 2) (< mac. MINÔUŽ 'idem') şi *obečă*; *obečki* (pct. 7) (< mac. ÓBETKA 'idem') (vezi ALDM, h. 80 CERCEI 'boucles d'oreilles'). În macedoromână, *menǵuž* este de origine turcă, aşa încât termenul meglenoromân ar fi putut fi împrumutat direct din această limbă. De altfel, termenul despre care e vorba se află şi în aromână: *minǵäuşe*, s.f. şi *minǵäuş*, s.n., cu pl. *mingäuşe* şi *minǵäuş*, pe care DDA îl derivă din tc. MENGUIOCH. Cuvântul turcesc a pătruns şi în bulgară: *minguži* (DDA).

Capidan 1935, p. 190 a notat varianta *menghiş*, s.n., cu sensul 'cercel de ureche' (< tc. *menguž*). Ca derivate de la *menghiş*, s.n. 'lanţ de cercei', lingvistul aromân le notează pe următoarele: *minghiuşarcă*, s.f. (< *minghiuş* + *-arcă*) şi *minghişată*, s.f. 'nume de oaie cu bărbia lăsată' (< *minghiş* + suf. *-at*(*ă*), cf. şi dr. *cercelat*, *-ă* 'împodobit cu cercei' (< *cercel* + *-at*). *Minghiuşarcă* desemnând un nume de capră şi de oi, sinonim cu ar. *mărʒilată*, respectiv *minghiuşárnic* s.m. 'lanţ de cercei' au fost înregistrate înaintea lui Capidan de Papahagi 1902, II, p. 228.

BDD-V727 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:53:36 UTC)

FAŢĂ. OBRAZ. FALCĂ. Lat. FACIA (= lat. cl. FACIES) este continuat de rom. *faţă* cu semnificaţia ‘parte dinainte a corpului omenesc cuprinzând fruntea (cu tâmplele), ochii (cu sprâncenele, pleoapele şi genele), obrajii (bucile, urechile), gura (cu buzele, mustăţile) şi bărbia (cu barba)’ (DA). Termenul este păstrat în toate dialectele româneşti: dr. *faţă*, ir. *fåţa*/*fåţ*, megl. *faţă*. ar. *faţă*, de multe ori, concurat de *obraz* (v. sl. OBRAZŬ) sau chiar de *falcă*, după cum se va vedea în continuare.

După ALDM, h. 88, FAŢĂ ‘visage’, în punctele 1 şi 7 (Huma şi Ţârnareca) *faţă* are pl. *făţ* (ca în aromână), în pct. 3 (Cupa) *faţi* (< *faţe*), fără alternanţa *a*/*e*, spre deosebire de dacoromână; în pct. 4 (Oşini) s-a răspuns *ubraz*, cu pl. *ubrază* (< *ubraze*), cu evoluţia *e* > *ă* după *z* pronunţat dur; în punctele 2, 5 şi 6 s-a răspuns *ubraz*; *ubrazi* (< *obraze*). De remarcat este închiderea lui *e* final la *i* şi a lui *o* iniţial la *u* (< *obraze*). De la Ţârnareca şi Huma, Petar Atanasov (ALDM, h. 88) a înregistrat, alături de *faţă*; *făţ*, şi termenul *surat*; *surati* (< *surate*), s.n. (neac. *surat* (pop.) ‘faţă, obraz, figură’). Cuvântul este cunoscut şi în aromână *surate*, s.f., pl. *surăţ*, cu sensul ‘mască’, variantă *surete*, pl. *sureţ* ‘idem’ (< tc. SOÛRET ‘idem’), precum şi în alb.: *surat* ‘facia, viso’.

Pentru OBRAZ ‘joue’, denumind 1. ‘fiecare dintre cele două părţi laterale ale feţei; pielea care acoperă aceste părţi’. 2. ‘partea anterioară a capului omenesc: faţă, figură, chip’, ALDM, h. 89 a primit următoarele răspunsuri: *faţă*/ *făţ* (punctele 1 şi 7), *ubraz*; *ubrazi* (punctele 2, 5 şi 6), *ubraz*; *ubrază* (pct. 4), *ubraz*; *ubrazur* (pct. 3). De notat este că în punctele 2 şi 3 *ubraz* este concurat de *falcă*; *fâlţ*, obţinut ca al doilea răspuns.

FALCĂ, fălci, s.f., denumind fiecare dintre cele două oase ale feţei în care sunt fixaţi dinţii: (la oameni) maxilar, refăcut din *fălci* (pl. învechit al lui *falce* < lat. FALX, -CIS, ac. FALCEM), după ALDM, h. 106, FALCĂ ‘mâchoire’, ‘mandibule’, este cunoscut în punctele 2, 3 şi 5 sub formele *falcă*, pl. *fâlţ*, iar în punctele 4 şi 5 *falcă*, pl. *falÍi*. La Uma şi Ţârnareca (punctele 1 şi 7) este înlocuit de *faţă*; *făţ*, în ultima localitate s-a înregistrat şi pl. *faţi* (< *faţe*).

Termenii *faţă*, *falcă* şi *ubraz* (= obraz) au fost înregistraţi şi de Papahagi 1902, II, p. 213, 260.

BDD-V727 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:53:36 UTC)

COŞURI. Pentru noţiunea de *COŞ*[2], pl. *coşuri* s.n. (şi *coşi* s.m.), însemnând ‘bubuliţă purulentă care se formează pe faţă sau pe corp ca urmare a unei leziuni sau a unei inflamaţii a glandelor sebacee’ (< lat. COSSUS), ALDM, h. 93 COŞURI (pe obraz), ‘boutons’ (sur les joues) a notat următorii termeni: 1. *brumcă*; *brumĺi* (punctele 1 şi 7) (< mac. BRONKA ‘bubuliţă, brâncă, coş (pe faţă)’; 2. *gărnuţ*; *gărnuţă* (punctele 1, 2, 6) (< lat. **GRANUCEUM*); 3. *bubulică*; *bubuliţi* (< *buba* (< sl. BUBA + suf. *-ulică*); 4. *brucă*; *bruz* (pct. 5) (< *brumcă*?). În punctul 4, sau nu a fost pusă întrebarea, sau nu a fost înregistrat răspunsul.

ALR I, h. 25, la aceeaşi chestiune, a notat de la Liumniţa (pct. 012) *èer÷®*; *-reiurĺ* [pl] (bg. ČIREJ), iar de la Ţârnareca (pct. 013) *gărnuţ galbin*; *-uţă* [pl]. *œer÷®*, pl. *c̆reiuri*, cu sensul ‘bubă, abces’ (< bg. ČIREJ) a notat şi Candrea, p. 383.

Capidan 1935, p. 45 a înregistrat *brucă* s.f. ‘puşchea pe limbă’ (ca răspuns la întrebarea 2116 din Chestionarul ALR II). El reproduce şi două scurte enunţuri: *ats işâ unã brucă la z£aĺst. bruca pi limbă* (blestem). *tšir÷i* (= *čir÷®*) s.m., la Capidan 1935, p. 98 are semnificaţia ‘buboi, furuncul’: *ari un tšir÷® ăn guşă* (are un buboi în ceafă).

PISTRUI. Pentru *pistrui*, s.m. şi adj., însemnând ‘pată mică, brună sau gălbuie care se formează pe pielea unor oameni (mai ales sub acţiunea soarelui) (< *pistru* (regional) ‘pătat’ + suf. *-ui*), ALDM, h. 94 PISTRUI, ‘taches de rousseur/ de son’ ne furnizează următorii termeni: 1. *bc̦amcă*; *bc̦amĺi*, *bj̦ĕmţ* (punctele 1, 2) (< mac. BEMKA, variantă a lui *benka*[1] ‘aluniţă’, ‘benghi, pistrui’, ‘semn, neg, aluniţă artificială’); 2. *damcă*; *damki* (punctele 4, 5, 6, 7 şi pct. 1, ca al doilea răspuns) (< mac. DAMKA ‘pistrui’, ‘coş de piele’, ‘semn (pe piele)’, ‘pată (pe pupile)’; 3. *plc̦asni*; *plc̦asni* (pct. 3) (< mac. PLESNA ‘pistrui, pată, semn pe piele’).

ALR I h. 26 PISTRUI a înregistrat din pct. 012: *àri pip±i preste ubras* (< *pipca*, pl. *pipki* (*pip±i*) < bg. PIPKA), iar din 013: *sipinăèj̦os*; *-èj̦oş*, un derivat de la *sipăniţă* ‘vărsat, boală a oilor (< bg. SIPANICA

BDD-V727 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:53:36 UTC)

– Candrea, p. 199 + suf. *-icios*) cf. mac. *sipánica*, *mali sipanici* ‘varicelă’, ‘vărsat de vânt’, *golemi sipanici* ‘vărsat’.

Beate Wild (MRSA, h. 149 ‘die Somerprosen’) a notat: 1. *plęasni*, *plesni*, 2 –, 3. *linte*, *damka*, *damkalif*, *păstrièă*, *băstrièă*. 4. *pipki*, *pl'asniţă*, *plęasni*. 5. *linti*, *bilezni*, *bilŸzi*. 7. *damki*.

În comentariul care însoţeşte harta, cercetătoarea germană afirmă că singurul termen de origine latină este *linte* (< lat. LENS). Despre *damka* spune că, probabil, a pătruns în megl. din tc. DAMGA ‘Stempel’ (< *tam/ dam* ‘Tropfen’, ‘tröpfelü’ + suf. *-lif*). Despre ceilalţi termeni afirmă că sunt de origine slavă, fără să le dea etimonul, indicând însă sensurile acestora în limba germană: *plesna* ‘Hautflechte’, ‘Schimmel’, *priška* ‘Pickel’, ‘Ausschlag’, *pipka* ‘Sommersprose’.

Damkalif este un derivat cu suf. *-lif* (< bg. -LIV) de la *damka*, *păstrică*, *băstrică* (< cf. bg. PĂSTĂR ‘pistrui’ + suf. *-ică*).

ZBÂRCITURI. Pentru *zbârcituri*, sg. *zbârcitură* ‘încreţitură (a pielii), zbârceală, rid, cută’, ALDM, h. 95 ZBÂRCITURI (pe obraz) ‘ride (sur les joues)’ a înregistrat următorii termeni: 1. *brăæcă*; *brăæki* (punctele 1 şi 5), *bărækă*; *băræki* (pct. 3) (< mac. BRÆKA ‘rid, cută, zbârcitură, încreţitură’, 2. *zbrăæcă*, *zbrăæki* (punctele 4 şi 6) (< cf. mac. ZBRÆKA, vb. pf. ‘a rida, a zbârci’, refl. ‘a se rida, a se zbârci’). 3. *grăæcă*; *grăæki* (pct. 7) (< BRĂÆKA influenţat de *græi*, vb. imperfectiv ‘a strânge, a şifona’?).

NAS. NARE. Lat. NASUS este continuat de toate dialectele româneşti: ar., megl., dr. *nas*, ir. *nås* (vezi ALRM, I, h. 37).

ALDM, h. 96 NAS ‘nez’, a înregistrat *nas*; *nasi* din primele şase localităţi, doar în pct. 7, la Ţărnareca, diferă răspunsul, în această localitate spunându-se ca în aromână: *nari*; *nÐrur* (< lat. NARIS, NAREM). Acelaşi răspuns l-a notat şi Beate Wild (MRSA), la întrebarea 196 ‘die Nase’, singura deosebire faţă de ALDM constând în faptul că *nare*, în afară de Ţârnareca, a fost notat şi din pct. 8, Livăă. La Ţărnareca, termenul ar putea fi împrumutat de la aromânii din LivăÞ.

Şi lat. NARES ‘Naselloch’ este continuat în română de trei dintre dialecte: dr. *nare* (*nară*), *nare*, ar. *nare*, megl. *nari*, pl. *nǫruř* şi *nǫri*

BDD-V727 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:53:36 UTC)

(Weigand 1892, p. 8 şi Papahagi 1902, II, p. 232), în istroromână locul acestuia fiind luat de *şcul'a de nås* ‘gaură’.

ALDM, h. 97 NARE ‘narines’ a înregistrat următoarele răspunsuri: *nară*; *năr* (pct. 1), *nară*; *nâr* (punctele 2 şi 4), *gaură di nas* (pct. 6) (< lat. CAVULA), *guvă di nas* (pct. 1 ca al doilea răspuns) (< alb. GUVË ‘idem’, probabil prin intermediul aromânei), *dupcă di nas* (pct. 7) (< mac. DÚPKA ‘gaură’). Este interesant că *gaură* nu este înregistrat şi la Ţârnareca, decât la Huma. De altfel, şi Capidan 1935, p. 149 precizează că *guvă* ‘gaură’ se întâlneşte numai la Huma: *vut-aœ şi vrină guvă di lup* (a fost şi o gaură de lup). Termenul a intrat într-o serie de nume topice: *Guva-zorilor-di Briaznic*, *Guva-zorilor-dipi-ropa-l Coşa*, *Guva-zorilor-di-Vil'oari*.

Referindu-se la cei doi termeni, Capidan 1935, p. 203 menţionează că lat. NARIS ‘Nasenloch’ este continuat de mgl. *nari*, care denumeşte în special nasul animalelor şi mai puţin al omului. Dimpotrivă, spune lingvistul clujean, în aromână termenul normal pentru nasul omului, dar şi al animalelor, este *nare* (< lat. NARIS).

MUSTAŢĂ. Lat. *MUSTACEA ‘moustache’ a lăsat urmaşi în trei dintre dialectele româneşti: dr., ar., megl. *mustaţă*, în ir. termenul corespunzător fiind *mustafe* [f.], o contaminare, probabil, între ir. **mustaţa* (< *MUSTACIA) sau it. *mustaci* şi it. *baffi*, pl. lui *baffo* ‘mustaţă’ (Frăţilă 2002, p. 233).

ALDM, h. 105 MUSTAŢĂ ‘moustache’, a înregistrat formele *mustaţă*; *mustăţ* (pct. 1), *mustaţi* (pct. 6), *mustaţă* (pct. 4), *mustác*; *mustaţă* (punctele 2, 4, 5), *mustacă*; *mustăţ* (pct. 7). *Mustác*, pl. *mustaţă* ‘mustaţă’ au înregistrat şi Weigand 1892, p. 24 şi Papahagi 1902, II, p. 231. În atlasul lui Beate Wild, h. 151 „Schnurrbart”, găsim: 1. *mustákă* (punctele 1, 2, 3, 4, 5, 6), *mustaţă*; *mustăţ* (pct. 7). În pct. 5, alături de *mustakă*, cercetătoarea germană a notat şi *mustat*, despre care spune că este o formă participială, corespunzând germ. ‘gebärtet’. Termenul *mustacă*, pl. *mustăţ* şi *mustắḱí* este cunoscut şi în aromână şi provine din gr. MOYΣΤΑΚΑ, ‘grande moustache’ (DDA). *Mustac*, înregistrat de ALDM din punctele 2, 4, 5, provine din mac. MUSTAK.

BDD-V727 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:53:36 UTC)

Făcând inventarul termenilor în funcţie de limbile de origine (latină, autohtonă (traco-dacă), slavă veche, bulgară şi macedoneană, turcă, neogreacă) s-au obţinut:

A. Termeni de origine **latină**, unii cu modificări semantice faţă de limba sursă:

cap (< lat. CAPUT), *criy̯ăØ* (< lat. CEREBELLUM), concurat de *miduy̯ă/măduy̯ă* (< lat. MEDULLA), *timbă* ‘ţeastă’ (< lat. TEMPULA ‘tâmplă’), *per* (< lat. PĬLUS), *minte* (< lat. MENS, MENTIS, ac. MENTEM), *frunti* (< lat. FRONS, -TIS, FRONTEM), *ocl'u* (< lat. OC(U)LUS), *mărd̦eay̯ă di ocl'u* ‘pupilă’ (< lat. MARGELLA), *zg̦ánă* ‘sprânceană’ (< lat. *GENNA ‘geană’), *lacrimă* (< lat. LACRIMA), *urg̦acl'ă* (< lat. ORICLA < AURICULA), *faţă* (< lat. FACIA = FACIES) păstrat în Ţârnareca şi în Huma, unde dobândeşte şi accepţiile ‘obraz’ şi ‘buca obrazului’, *nas* (< lat. NASUS) înlocuit de *nari* (< lat. NARES) doar în Ţârnareca, *nară* ‘nare’ (< lat. NARA sau NARIS cu schimb de declinare), *mustaţă* (< lat. MUSTACIA), *falcă* (< lat. FALCA, refăcut după pl. *fălci*), termen înlocuit în Ţârnareca şi în Huma de *faţă* (< lat. FACIA).

De origine latină sunt şi alţi termeni care au o anumită legătură cu câmpul semantic al capului sau cu părţi ale acestuia (păr, ochi, gură etc.), cum ar fi: *piducl'u* ‘păduche’ (< PEDUCULUS), *lindină*, pl. *lindiń* ‘ouă de păduche’ (< LENS, LENDINEM), *púriţi* (< PULICEM); cu însuşiri ale unora dintre părţile componente ale capului: *orb* (< ORBUS), *surd* (< SURDUS), *mut* (< MUTUS); verbe care se referă la simţul văzului sau al auzului: *ved* (< VĬDEO, -ERE), *ud/ut* ‘aud’ (< AUDIO, -IRE); altele în legătură cu anumite stări fiziologice sau cu funcţii ale ochilor, ale nasului etc.: *plăng/pld̦ng* (< PLANGO, -ERE), *cură*: *ăl' cură nasu* (< CURRĬT, neinfluenţat de MERGO, MERGERE), *ling/lingu* (< LINGO, -ERE), *si umflă/si anflă* (SE UMFLĂ (falca), ind. prez. 3) (< INFLO, -ARE).

S-au pierdut din limba latină: TESTA (> dr. *ţeastă*), CANUTUS ‘cărunt’ (ar. *cănut*, dr. *cărunt*), *MATRICIA (> dr. *mătreaţă*, ar. *mătraţă*).

BDD-V727 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:53:36 UTC)

B. Cea mai importantă influenţă lexicală asupra meglenoromânei este cea **slavă**, mai ales de nuanţă macedoneană şi bulgară.

B.1. Dintre termenii de origine **slavă veche**, referitori la părţi ale capului îl menţionăm pe *vrʼóu̯/vrău̯* (< v. sl. VRŬHŬ), în sintagmele *vrău̯ di cap* ‘ţeastă’, *vrău̯ di limbă* ‘vârful limbii’, *cusiţă* (< v. sl. KOSICA), *ubraz* (< v. sl. OBRAZŬ) şi *gol* (< v. sl. GOLŬ) în *gol cap* ‘chel’.

B.2. Din **macedoneană** şi din **bulgară** au fost împrumutaţi următorii termeni, unii dintre ei cu circulaţie numai în anumite localităţi sau funcţionând ca termeni sinonimi ai celor de origine latină. Îi vom enumera în ordinea înregistrării lor în ALDM:

– *vrăşca* (di cap) ‘creştet’ < bg. VRĂČKA;
– *mózuc* ‘creier’ (< mac. MOZOK ‘creier’, ‘măduvă’);
– *vlêaʒicălʼeʒică* (di cap) ‘ţeastă’ (< mac. LEJKA ‘ticvă’);
– *incă* (di cap)/*incă gu̯ală* ‘ţeastă’ (< mac. INKA ‘pâlnie’);
– *rus, -ă* ‘blond, -ă’ (< mac., bg. RUS ‘blond, bălai, bălan; roşcovan, roşcat’);
– *cădrăv* ‘creţ’ (< mac. KADRAV); *şučki* ‘creţ’ (< bg. SUČKA);
– *siv* ‘cărunt’ (< mac., bg. SIV ‘cenuşiu, breaz, bălan’);
– *gnidă, gnidi* ‘lindină’ (< mac. GNIDA ‘idem’), numai în Ţârnareca;
– *kélăv/kʼiclăv* ‘chel’ (< mac. KELAV ‘idem’) (în punctele 2 şi 3);
– *lʼupít cap* ‘chel’ (cf. mac. LUPI ‘a decortica, a coji’);
– *pérut* ‘mătreaţă’ (punctele 1 şi 6) (< bg. PĂRHOT, mac. PRVUT ‘idem’);
– *prăşán* ‘mătreaţă’ (< mac. PRAŠÉN, -ŠNA ‘plin de praf’); *prăşaʒ* ‘mătreaţă’ (< *părşaj*), *prăşel* ‘mătreaţă’ (< bg. PRĂŠEL);
– *sédăv/sʼédăv* (*u̯oclʼi*) ‘(ochi) albaştri’ (< mac. SEDAV ‘cenuşiu’);
– *siv u̯oclʼi* ‘ochi albaştri’ (< mac. SIV ‘cenuşiu, gri, sur’; în punctele 2 şi 6 (Liumniţa şi Lunḑiń) s-a răspuns *vínăţ u̯oclʼi* (< lat. VENETUS, pl. VENETI);
– *kórăv/kʼu̯órăv, kórăvă/kʼu̯órăvă* ‘chior, chioară’(< mac. ÇORAV, ÇORAVA ‘idem’);
– *čăcărlif* ‘saşiu’ (< mac. ČAKARLIV ‘idem’);

BDD-V727 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:53:36 UTC)

– *şărlif* ‘saşiu’ (< mac. ŠAŠLIF, influenţat de *čăcărlif*);
– *videală* ‘pupilă’ (< mac. VIDELO ‘văz, vedere’);
– *trăncă* (*di ɥocl'u*) ‘pupilă’; cf. mac. TRNK ‘prun’ de la care s-a format *trnka* ‘prună’, pentru analogie cf. rom. *prunelă* (< fr. *prunelle*);
– *momka di ɥocl'u* ‘pupilă’ (< mac. MOMKA ‘fetiţă’ < *moma* ‘fată’ + suf. dim. *-ka*, pentru analogie cf. chiar numele latinesc *pupila*, dim. de la *pupa* ‘Mädchen, Puppe’);
– *gurél'ki*, pl. al lui *gurelcă* ‘urdori’ (< mac. GURELKA ‘idem’);
– *clipală* ‘pleoapă’ (< bg. KLEPALO ‘idem’);
– *clepcă* ‘pleoapă’ (< mac. KLEPKA ‘geană’, ‘pleoapă’;
– *smâcoc/smâcɥoc/smărcoc/cimicoc* ‘urcior’. Formele acestea trimit la mac. JEČMENČOK ‘urcior’, un diminutiv din *jačmen* ‘orz’. De la *ječmenčok* ‘orzişor’, prin disimilarea totală a lui *n* faţă de *m* s-a ajuns la *ječmečok*, de unde, probabil, printr-o falsă analiză, un fel de deglutinare s-a ajuns la *čmečok*, prin eliminarea lui *je-*, şi, în sfârşit, prin epenteza lui *i* în grupul iniţial *čm*, neobişnuit în limba română, la *čimičoc*. Forma *smâcoc* se explică din *čmičok* prin disimilare parţială *č – č > s – č*, probabil, tot datorită faptului că româna nu suportă grupul consonantic iniţial *čm-*, spre deosebire de *sm-*, tolerat de meglenoromână (cf. megl. *smăreacă* ‘ienupăr’ (< bg. SMREKA ‘idem’, *smătoc* ‘stricat’ (despre om) (< mbg. SMUTOK ‘idem’), *smoc* ‘şarpe mare’ (< bg. SMOK) etc.), iar *smărčoc* se explică tot din *smăčoc*, cu epenteza lui *r* sau printr-o despicare a lui *č* (cf. dr. *zdrunčin* faţă de *zdrucin*, *florincea* cu sensul de ‘măzăriche’ – Puşcariu 1994, p. 147).
– *surat* ‘faţă’(punctele 1 şi 7) (< mac. *surat* ‘idem’), alături de *faţă*;
– *brumcă/brucă* ‘coşuri’ (pe obraz) (< mac. *bronka*);
– *bɕamcă* ‘pistrui’ (< mac. *benka* ‘idem’);
– *damcă* ‘pistrui’ (< mac. *damka*);
– *plɕasni* ‘pistrui’ (< mac. *plesna* ‘pistrui, semn, pată’);
– *brăčcă, brăčki* ‘zbârcituri (pe obraz)’ (< mac. *brčka* ‘idem’);
– *dupcă* (*di nari*) ‘nare’ (pct. 7 Ţârnareca) (< mac. *dúpka* ‘gaură’);

BDD-V727 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:53:36 UTC)

– *nepţe di la gură* ‘cerul gurii’ (pct. 7) (< mac. *nepce* ‘idem’);

Uneori, influenţa slavă s-a exercitat şi prin intermediul calcurilor lingvistice: *órbu ócl'u* ‘tâmplă’ după mac. SLEPO OKO, cf. şi bg. SLJAPO OKO, *gol cap* ‘chel’ după mac. GOLOGLAV ‘idem’.

C. Termenii de origine **turcă** sunt puţini: *cheleş* ‘chel’ (< tc. KELEŠ), *ḱu̯os/ḱu̯ăs/ḱos* ‘spân’ (< tc. KÖSE); *arcadaş* ‘chel’ (< tc. ARKADAŠ, cu schimbarea semantică: ‘soldat’ (tuns complet) > ‘chel’; *čăcărliu̯ă* ‘saşiu’ (< tc. ČAKARLY ‘idem’); *čacâr* ‘saşiu’ (< tc. ČAKYR).

D. iar cei de origine **greceasc㠹** sunt şi mai puţini: *pitirídă* ‘mătreaţă’ (pct. 4) (< gr. ΠΙΤΙΡΙΔΑ ‘idem’); *cáţara* ‘creţ’, ‘buclat’ (< ngr. ΚΑΤΣΑΡΟΣ ‘idem’) (pct. 7); *matuţínură* ‘pleoapă’ (doar în pct. 8 MRSA – Livăḑ < gr. ΜΑΤΟΤΣΪΓΟΥΡΑ), cunoscuţi în câte o singură localitate.

BIBLIOGRAFIE

ALDM = Petar Atanasov, *Atlasul lingvistic al dialectului meglenoromân*, [vol.] I, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2008.

ALI = I–II = Istituto dell’Atlante Linguistico Italiano, Centro di ricerca dell’Università degli Studi di Torino. Opera promossa dalla Società Filologica Friulana „G. I. Ascoli”, diretta da M. G. Bartoli, G. Vidossi, B. A. Terracini, G. Bonfante, C. Grassi, A. Genre, L. Massobrio, *Atlante linguistico italiano*, vol. I. *Il corpo umano, anatomia, qualità e difetti fisici, protesi popolari*, carte I–III, 1–93, materiali raccolti da U. Pelllis, R. Gaicomelli, C. Grassi, G. Piccitto, T. Franceschi, G. Tropea, M. Melillo, redatto da L. Massobrio (direttore), G. Ronco (caporedattore), E. Adaglio, S. Campagna, F. Cugno, C. Fanella, L. Ferraris, A. M. Gonfaloni, M. C. Mantelli, A. L. Mantovani, M. C. Nasegno, P. Sclauzero, G. Tuninetti, M. P. Villavecchia, [Torino,] Istituto Poligrafico e Zecca dello Stato. Libreria dello Stato, 1995.

ALR I = *Atlasul lingvistic român*. Partea I, de Sever Pop, vol. I. *Părţile corpului omenesc şi boalele lui*, Muzeul Limbei Române, Cluj, 1938; vol. II. *Familia, naşterea, botezul, copilăria, nunta, moartea*, Muzeul Limbei Române – Otto Harrassowitz, Sibiu – Leipzig, 1942.

ALR II = *Atlasul lingvistic român*. Partea II, de Emil Petrovici, vol. I. A. *Corpul omenesc, boale (şi termeni înrudiţi).* B. *Familia, naşterea, copilăria, nunta, moartea, viaţa religioasă, sărbători.* C. *Casa, acareturile, curtea, focul, mobilierul, vase,*

BDD-V727 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:53:36 UTC)

scule, Muzeul Limbei Române – Otto Harrassowitz, Sibiu – Leipzig, 1940 şi ALR II. *Suplement. Termeni consideraţi obsceni*, Sibiu – Leipzig, 1942.
Atanasov 2002 = Petar Atanasov, *Meglenoromâna astăzi*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2002.
BER = Vl. Georgiev, Iv. Gălăbov, St. Ilčev, *Bălgarski etimologičen rečnik*, vol. I, Sofia, Izdatelstvo na Bălgarskata Akademija Naukite, 1971.
Candrea = I.-A. Candrea, *Glosar meglenoromân*, în GS, III, 1, 1927, p. 175–209; III, 2, 1928, p. 381–412; VI, 1–2, 1934, p. 163–192; VII, 1937, p. 194–230.
Capidan 1925, 1928, 1935 = Th. Capidan, *Meglenoromânii*, vol. I. *Istoria şi graiul lor*, Bucureşti, 1925; vol. II. *Literatura populară la meglenoromâni*, Bucureşti, 1928; vol. III. *Dicţionar meglenoromân*, Bucureşti, f.a. [1935].
CDDE = I.-A. Candrea, Ov. Densusianu, *Dicţionarul etimologic al limbii române. Elementele latine.* (*A–Putea*), Bucureşti, Editura Paralela 45, 2003 (ediţie anastatică, cu o *Introducere* de Gr. Brâncuş).
DA =Academia Română, *Dicţionarul limbii române*, Bucureşti, I, 1913 şi urm.
DDA = Tache Papahagi, *Dicţionarul dialectului aromân, general şi etimologic*, ed. a II-a, Bucureşti, Editura Academiei R.S.R., 1974.
Densusianu 1923 = Ov. Densusianu, *Însemnări şi rectificări*, în GS, I, 1923–1924, p. 139–149.
DER = Alexandru Ciorănescu, *Dicţionarul etimologic al limbii române*, Bucureşti, Editura Saeculum I. O., 2001.
Dicţionar român-bulgar. Rumănsko-bălgarski rečnik (sub redacţia acad. St. Romanski şi a lui St. Ilčev), Sofia, Editura Academiei Bulgare de Ştiinţe, 1962.
DELL = A. Ernout, A. Meillet, *Dictionnaire étymologique de la langue latine*, Paris, Klincksieck, 1959.
DLR = Academia Română, *Dicţionarul limbii române*, serie nouă, Bucureşti, Editura Academiei R.P.R/R.S.R., 1965 şi urm.
Felecan 2005 = Nicolae Felecan, *Terminologia corpului uman în limba română*, Cluj-Napoca, Editura Mega – Editura Argonaut, 2005.
Frăţilă 1993 = Vasile Frăţilă, *Contribuţii lingvistice*, Timişoara, Editura de Vest, 1993.
Frăţilă 2002 = Vasile Frăţilă, *Terminologia corpului omenesc în dialectul istroromân*, în idem, *Studii de toponimie şi dialecetologie*, Timişoara, Editura Excelsior Art, 2002, p. 211–312.
GS = „Grai şi suflet", Bucureşti, I, 1923–1924 şi urm.
Guţu 1983 = G. Guţu, *Dicţionar latin-român*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1983.
Kovačec 1971 = August Kovačec, *Descrierea istroromânei actuale*, Bucureşti, Editura Academiei R.S.R., 1971.
Kovačec 1998 = August Kovačec, *Istrorumunjsko-hrvatski rječnik (s gramatikom i textovima)*, [Znanstvena udruga Mediteran,] Pula, 1998.
MRSA = Beate Wild, *Meglenorumänischen Sprachatlas*, în „Balkan-Archiv. Neue Folge". Beiheft, Bd. 2 herausgegeben von Wolfgang Dahmen und Johannes Kramer, Hamburg, Helmut Buske Verlag, 1993.

BDD-V727 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:53:36 UTC)

Papahagi 1900 = Pericle Papahagi, *Românii din Meglenia (texte şi glosar)*, Bucureşti, 1900,

Papahagi 1902 = Pericle Papahagi, *Megleno-Românii, studiu etnografico-filologic*. Partea I. *Introducere, descrierea călătoriei, ocupaţiile locuitorilor, texte*. Partea II. *Texte şi glosar*, Bucureşti, 1902.

Pascu 1916 = G. Pascu, *Sufixele româneşti*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1916.

EWR = Sextil Puşcariu, *Etymologisches Wörterbuch der rumänischen Sprache*, I. *Lateinisches Element mit Berücksichtigung aller romanischen Sprache*, Heidelberg, Carl Winter, 1905.

Puşcariu 1940, 1994 = Sextil Puşcariu, *Limba română*, vol. I. *Privire generală*, Bucureşti, 1940; vol. II. *Rostirea*. Ediţie de Magdalena Vulpe. Studiu introductiv de Andrei Avram, [Bucureşti,] Editura Academiei Române, 1994.

Puşcariu 1926, 1929 = Sextil Puşcariu, *Studii istroromâne*, în colaborare cu Matteo Bartoli, A. Belulovici şi A. Byhan, II. *Introducere – Gramatică – Caracterizarea dialectului istroromân*, Bucureşti, 1926; III. *Bibliografie critică – Listele lui Bartoli – Texte inedite – Note – Glosare*, Bucureşti, 1929.

REW = W. Meyer-Lübke, *Romanisches etymologisches Wörterbuch*, ed. a IV-a, Heidelberg, Carl Winter Universität, 1968.

Rosamani 1990 = Enrico Rosamani, *Vocabolario giuliano dei dialetti parlati nella regione Giuliano-Dalmata*, Trieste, Edizioni Lint, 1990.

Scriban = August Scriban, *Dicţionaru limbii româneşti*, Iaşi, Institutu de Arte Grafice „Presa Bună", 1939.

Skok 1971–1973 = Petar Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, vol. I–III, Zagreb, Jugoslavenska Akademija Znanosti e Omjetnosti, 1971–1973.

Tiktin = Dr. H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, I–III, Bucureşti, 1903, 1911, 1924.

Tomici 1986 a = Mile Tomici, *Dicţionar macedonean-român*, Skopjie – Bucureşti, 1986.

Tomici 1986 b = Mile Tomici, *Dicţionar român-macedonean*, Bucureşti – Skopje, 1986.

Weigand 1892 = Gustav Weigand, *Vlacho-Meglen, eine ethnographisch-philologische Untersuchung*, Leipzig, Johann Ambrosius Barth, 1892.

Weigand 1898 = Gustav Weigand, *Beitrag zur Kenntnis des Meglen*, în „Jahresbericht", V, 1898, p. 145–157.

Weigand 1896 = G. Weigand, *Der Banater Dialekt*, în „Jahresbericht", III, 1896, p. 198–332.

Zauner 1902 = Dr. Adolf Zauner, *Die romanischen Namen der Körperteile. Eine onomasiologische Studie*, Erlangen, 1902.

BDD-V727 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:53:36 UTC)

THE HUMAN BODY TERMONOLOGY IN THE MEGLENO-ROMANIAN DIALECT. *THE HEAD* (*Abstract*)

The current paper is part of a more elaborate study regarding Human Body Terminology in the Meglenoromanian Dialect. The material had in view is based on ALDM of Petar Atanasov, MRSA of the german researcher Beate Wild, on the information in ALR I and ALR II, in *Vlacho-Meglen* by G. Weigand, in *Meglenoromânii* III by Th. Capidan, in *Meglenoromânii* II by Pericle Papahagi and in *Glosar meglenoromân*, published by I.-A. Candrea in the scientific magazine „Grai şi suflet" (various issues).

The Meglenoromanian terms discussed are the correspondents of the ones in Standard Romanian: *cap* 'head', *creier* 'brain', *ţeastă* 'sculp', *cucui* 'lump', *păr* 'hair', *chel* 'bold', *mătreaţă* 'dandruff', *frunte* 'forehead', *ochi* 'eye', *pupilă* 'pupil', *geană* 'eyelash'.

In the end of the paper, the terms are classified according to their origin (Latin, Tracian-Dacian, Old Slavic, Macedonean and Bulgarian, Turkish and Greek).

CUVINTE-CHEIE: *limba română, dialectul meglenoromân, corpul uman, cap, ochi, urechi, faţă, nas, bărbie.*

KEYWORDS: *Romanian, Meglenoromanian Dialect, human body, head, eye, ears, face, nose, chin.*

Universitatea de Vest
Timişoara, Bd. Vasile Pârvan, 4
fratila_v@yahoo.com

BDD-V727 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:53:36 UTC)